

PAPER DETAILS

TITLE: Altieylül'de (Balıkesir) Kentsel Toplayıcılığın Politik Ekolojisi: Daha Sürdürülebilir ve Dirençli Bir Kente Doğru

AUTHORS: Yılmaz Ari

PAGES: 31-53

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3877888>

Ege Coğrafya Dergisi
Aegean Geographical Journal
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ecd>

e-ISSN: 2636-8056

Received: 22 April 2024 | Revised: 15 June 2024 | Accepted: 17 June 2024

ALTIEYLÜL'DE (BALIKESİR) KENTSEL TOPLAYICILIĞIN POLİTİK EKOLOJİSİ: DAHA SÜRDÜRÜLEBİLİR VE DİRENÇLİ BİR KENTE DOĞRU

Political Ecology of Urban Foraging in Altieylül (Balıkesir): Towards a More Sustainable and Resilient City

Yılmaz ARI

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Bandırma-Türkiye
yari@bandirma.edu.tr

Abstract

Urban open and green spaces (OGS) and open blue spaces (OBS) provide various economic, cultural, social and psychological benefits to urban residents. These are called ecosystem services. One measure of a city's quality, sustainability and resilience is how well ecosystem services are incorporated into urban planning and management. These areas give city people a chance to rebuild their connections with the natural world as an alternative to the alienation from it that comes with urbanisation. One of the tools to reconnect with nature is urban foraging. Urban foraging refers to collecting plants for various purposes from OGS and OBSs within the city. The aim of this study is to examine urban foraging practices in Altieylül district in Balıkesir from a political ecology perspective. The political ecology view is a theoretical paradigm that suggests that plans and actions regarding urban sustainability should be evaluated in the light of political, social, cultural, historical and economic developments. In this context, the study tried to reveal the motivations of urban foragers. The Traditional Ecological Knowledge (TEK) about these products, and the social, cultural, economic and ecological dimensions of foraging in the city were investigated. In the study, face-to-face interviews were held with 20 foragers and municipality officials at various times throughout 1 year and foraging practices were observed. The data were analysed with both quantitative and qualitative techniques. The results show that although it is not very noticeable at first glance, foraging is very common in the urban landscape and 119 species of plants are collected for this purpose. The main motivation of foragers is to secure food, make medicine and earn side income. Foraging is mostly done by women and members of lower-middle socio-economic groups in public spaces, sidewalks, parks and apartment gardens. It is recommended that the rate of OGS and OBAs should be increased, and urban residents should be given equal rights to access these spaces. Urban planners and managers should officially recognize and encourage foraging and eliminate the risks arising from foraging.

Keywords: Urban foraging, Urban ecology, Traditional Ecological Knowledge, Political ecology, Urban resilience and sustainability.

Öz

Kentsel açık ve yeşil alanlar (AYA) ile açık mavi alanlar (AMA) kent sakinlerine çeşitli ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik faydalar sağlamaktadır. Bunların hepsine birden ekosistem hizmetleri adı verilir. Bir kentin kalitesinin, sürdürülebilirliğinin ve dayanıklılığının ölçütlerinden birisi, ekosistem hizmetlerinin kent planlamasına ve yönetimine ne kadar başarılı bir şekilde entegre edildiğidir. Kentleşmenin beraberinde getirdiği doğadan uzaklaşmaya alternatif olarak bu mekânlar kent sakinlerini doğal ortamla yeniden bağ kurmalarına olanak sağlar. Doğa ile yeniden bağ kurmanın yollarından birisi de kentsel toplayıcılıktır. Kentsel toplayıcılık kent içerisindeki AYA ve AMA'lardan çeşitli amaçlarla bitki toplamayı ifade eder. Bu çalışmanın amacı Balıkesir merkez Altieylül ilçesindeki kentsel toplayıcılık faaliyetlerini politik ekoloji bakış açısı ile incelemektir. Politik ekoloji, kentsel sürdürülebilirliğe ilişkin plan ve eylemlerin siyasi, sosyal, kültürel, tarihi ve ekonomik gelişmeler ışığında değerlendirilmesi gerektiğini öne süren teorik bir paradigmadır. Bu çalışmada kentsel toplayıcıların Geleneksel Ekolojik Bilgileri (GEB) ile kentteki toplayıcılığın sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada toplayıcı pratikleri uzun zaman boyunca gözlenmiş ve 20 toplayıcı ile 1 yıl boyunca çeşitli zamanlarda yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Toplayıcıların neleri topladıkları, bunları nereden ve ne amaçla topladıklarına dair veriler elde edilmiştir. Bu veriler hem nicel hem de nitel analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Sonuçlar, ilk bakışta çok fark edilmese de toplayıcılığın kent peyzajında çok yaygın olduğunu ve bu amaçla 119 tür bitkinin toplandığını göstermektedir. Toplayıcıların ana motivasyonunun yiyecek elde etme, ilaç yapımı ve yan gelir elde etmek olduğu anlaşılmıştır. Toplayıcılık daha çok kamusal alanlarda, kaldırımlarda, parklarda ve apartman bahçelerinde çoğunlukla kadınlar tarafından ve sosyo-ekonomik olarak alt-orta grup mensupları tarafından yapılmaktadır. Toplayıcılık, kentleşme hızının artmasına bağlı olarak azalmaktadır. Kent plancıları ve yöneticilerin toplayıcılığın ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları hakkındaki farkındalıkları düşüktür. Kentin sürdürülebilirliği ve direncini artırmak için AYA ve AMA'ların oranı artırılmalı ve kent sakinlerine buralara eşit erişim hakkı tanınmalıdır. Kent plancıları ve yöneticileri toplayıcılığı resmi olarak kabul edip, teşvik etmeli ve toplayıcılıktan kaynaklanan riskleri bertaraf etmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel toplayıcılık, Kent ekolojisi, Geleneksel Ekolojik Bilgi, Politik ekoloji, Kentsel dirençlilik ve sürdürülebilirlik.

1. GİRİŞ

Kent içi açık-yeşil (AYA) ve mavi alanlar (AMA) kent sakinlerine önemli faydalar sağlamaktadır. Bu faydalar yiyecek temin etme gibi tedarik hizmetleri, yağışı ve ısı adalarını etkileme yolu ile düzenleyici hizmetler, dinlenme ve tıbbi ihtiyaçlar gibi destekleyici hizmetler ile eğitim ve eğlence gibi kültürel hizmetler şeklinde sınıflandırılabilir (Costanza vd., 2017; Landor-Yamagata vd., 2018). Bu faydaların hepsine birden ekosistem hizmetleri adı verilmektedir. Kent kalitesinin, sürdürülebilirliğinin ve dirençliliğinin göstergelerinden birisi de ekosistem hizmetlerinin kent planlarına ne derece başarılı bir şekilde entegre edildiğidir (Frantzeskaki vd., 2016; Woodruff & BenDor, 2016). Bundan dolayı yeşille temsil edilen açık ve yeşil alanlar ile maviyle temsil edilen akarsular, göletler, kanallar gibi açık mavi alanların varlığı önemsenir ve kapladıkları alanın oransal olarak artırılması hedeflenir. Hatta AYA oranının yüksekliği gelişmişliğin ve yaşam kalitesinin bir ölçütü olarak da kabul edilir (Gül vd., 2020). Bütün bu alanlar özel olarak düzenlenen hobi bahçelerine ek olarak (Aliağaoğlu & Alevkayalı, 2017) doğa ile bağları gittikçe kopan kent sakinlerine doğa ile yeniden bağ kurma fırsatı verir. Doğayla temas ise kent sakinlerinin ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik problemlerinin çözümünde kilit bir rol oynayabilir. Bu rolün önemini göz önünde bulunduran bazı araştırmacılar özellikle pandemi sonrası dönemde ideal bir kentte kişi başına düşen AYA oranının yeniden düşünülmesi gerektiğini önermiştir (Özdede vd., 2021). Kent sakinleri, kent içi AYA ve AMA'ların sunduğu ekosistem hizmetlerinden çeşitli şekillerde yararlanır. Bunlardan birisi de kent içerisindeki uygun doğal alanlardan yapılan biyolojik ürünler toplayıcılığıdır ki buna kentsel toplayıcılık adı verilir (Shackleton vd., 2017).

Kentsel toplayıcılık, kent sakinlerinin kent yerleşim alanı ve buraları çevreleyen komşu alanlar ve sucul ortamlardan yabancı bitkilerin tamamını ya da kök, yaprak, gövde, kozalak, meyve ve çekirdek gibi bölümlerini gıda, ilaç, ticaret, el sanatları, kültürel, sosyal ya da psikolojik vb. gibi nedenlerle toplamasıdır. Kentsel toplayıcılığın kent etnobotaniği ya da etnobiyojisinden farkı, daha kapsamlı bir terim olarak toplayıcılık kavramının kent planlaması ve yönetimi, kentsel sürdürülebilirlik ve dirençlilik, kent yoksulluğu ve kent sakinlerinin psikolojik ve sosyal durumları ile ilişkili olmasıdır.

Odun Dışı Orman Ürünlerinin (ODOÜ) toplanması da bu kapsamda değerlendirilir (Gianotti & Hurley, 2016). ODOÜ'ler kereste dışındaki yakacakları, her türlü orman ürünlerini, mantarlar, yosunlar, likenler ile bal ve reçine gibi ürünleri kapsar. Kapsamı daha geniş tutarak mineraller gibi abiyotik, hayvansal ve su ürünlerini de kentsel toplayıcılık kapsamında değerlendirme eğiliminde olan çalışmalar vardır (McLain vd., 2014; Poe vd., 2013; Svizzero, 2016). Ancak genel olarak "hayvanlar, balıklar, kabuklu deniz ürünleri veya böcekler" bu değerlendirmenin dışında bırakılır (Svizzero, 2016:19-20). Toplayıcılık kent içi ve onu çevreleyen AYA ve AMA, henüz yapılaşmanın olmadığı boş arsalar, kent parkları, yol boyları ve kavşakların düzenlenmiş alanları, kaldırımlar, kurumlara ait araziler ve apartman bahçelerinden yapılabilmektedir. Buralardaki yabancı bitkilere ek olarak kamusal arazilerde olan ve sahiplenilmeyen ya da başkaları toplansın diye ekilen/dikilen ürünler de bu kapsama girmektedir.

Kentsel toplayıcılık bir araştırma alanı olarak dünyada ancak son 10-15 yıldır akademik çalışmalara konu edilmiştir. Özellikle son 5-6 yıldır dünyanın birçok gelişmekte olan (Arrington, 2021; Garekai & Shackleton, 2020a, 2020b; Guenat vd., 2023; Mollee vd., 2017; Somesh vd., 2021) ve gelişmiş ülkelerindeki kentlerde (Hurley & Emery, 2018; Hurley vd., 2022; Nyman, 2019; Synk vd., 2017) toplayıcılığın kimler tarafından, nasıl ve ne amaçla yapıldığına dair araştırmalar artmaya başlamıştır. Bu araştırmalar kentsel toplayıcılığın ekonomik, ekolojik, sosyal, kültürel, etik ve yasal boyutlarına odaklanmıştır.

Türkçe dilinde konu ile doğrudan ilgili akademik çalışmalar oldukça az sayıdadır. Bazı çalışmalar kırsal kesimdeki toplayıcıların pazarlarda sattıkları ürünleri konu edinmiş, bazıları da kentlerde halen sınırlı da olsa avcılık-toplayıcılık yapıldığına dikkat çekmiştir (Korkmaz, 2021; Şahinalp, 2006). Birçok çalışmada ise AYA'ların rekreasyonel boyutu ile erişilebilirliği üzerinde durulmuştur (Belge & Siyavuş, 2023; Çorbacı & Ekren, 2021; Cüce & Ortaçşeme, 2020; Çakır & Taş, 2023; Efe & Üstündağ, 2020; Gül & Küçük, 2001; Sandal & Karademir, 2014; Yenice, 2012). Kentsel açık alanları etnobotanik açısından inceleyen sınırlı sayıda çalışma da vardır (Çorbacı & Ekren, 2022; Ekren & Çorbacı, 2021). Diğer yandan Balıkesir ili kırsal alanlarında toplanan yabancı biyolojik ürünler ile ilgili yeterince araştırma yapılmıştır (Aladı vd., 2022; Kök vd., 2020; Polat & Satıl, 2012; Satıl vd., 2006; Selvi vd., 2013; 2018; Tanaydın vd., 2022). Ancak toplayıcılığı bir bütün olarak etnobotanik özelliklerine ek olarak politik ekoloji, kent yoksulluğu, dirençlilik, kent planlanması ve yönetimi anlamında ele alan çalışmalara rastlanılmamıştır. Dolayısıyla ile bu çalışmanın Türkiye kentlerinde çok zengin ve işlevsel olduğuna inandığımız kentsel toplayıcılık çalışmaları için öncü olması ve yeni çalışmaları da özendirme amaçlanmaktadır.

Çalışmanın temel savı şudur ki her ne kadar ilk bakışta açıkça görünür olmasa da kent sakinleri dikkate değer ölçüde toplayıcılık yapmaktadır ve onların ekolojik bilgisi ve toplayıcılık pratikleri sürdürülebilir ve dirençli kentlerin kurulmasında kilit rol oynayabilir. Bu rol önceki bazı çalışmalarda tespit edildiği üzere özellikle de COVID-19 gibi salgın hastalıklar ve afet dönemleri gibi olağanüstü dönemlerde çok daha önemli bir hale gelebilir (Clouse, 2022; Özdede vd., 2021). Kent toplumlarında insan-çevre ilişkisi zayıflasa da doğaya dair bilgiler ve bunların kullanımını içeren Geleneksel Ekolojik Bilgi (GEB) güçlü bir şekilde devam etmektedir. Kent planlama pratiklerinin GEB'i yaşatacak ve toplayıcılığı özendirecek uygulamalara yer vermesi kent sakinlerinin doğa ile ilişkilerini yeniden kurmasına destek olacaktır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında bu çalışmanın konusu Balıkesir merkez Altıeylül ilçesi kent merkezindeki toplayıcılık faaliyetleridir. Çalışmada kent sakinleri tarafından toplanan bitkisel ürünlere odaklanılmıştır. Altıeylül merkez ilçe sınırları içerisindeki parklar, bahçeler, kurum kampusları, yol kenarları, apartman bahçeleri, boş arsalar ve kullanılmayan diğer alanlar ve komşu alanlardan toplanan her türlü bitki tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada toplayıcıların kimler olduğu, hangi ürünleri topladığı, toplamının temel motivasyonunun ne olduğu ve konunun etik, çevresel ve yasal boyutlarına odaklanılmaktadır. Çalışma Giriş bölümünden sonra kentsel toplayıcılığın çeşitli boyutlarını tartışan Kavramsal Çerçeve bölümü ile devam etmektedir. Yöntem bölümünde çalışma sırasında takip edilen yol, veri toplama araçları ve veri analiz yöntemine değinilmiştir. Bulgular bölümünde çalışma sonunda elde edilen temel tespitlere yer verilmiştir. Sonuç ve Öneriler kısmında bulguların işlevselliği ile ilgili değerlendirmelere yer verilmiş ve kentsel toplayıcılık çalışmalarının pratikte kullanılabilirliği üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kentsel Ekoloji ve Toplayıcılık

Tarımın keşfedildiği Neolitik dönemden önce bütün insan toplulukları avcı-toplayıcılık ile geçinmekteydi. Avcı-toplayıcılık en temel anlamıyla günlük yaşamın ve geçimin doğal ortamda ve çevreden toplanan ürünlerle gerçekleştirilmesi anlamına gelir (Romano vd., 2020). M.Ö. 8000 yılları civarında tarımın keşfedilmeye başlanması yabancı bitkilerin gittikçe daha fazla sayıda evcilleştirilmesini sağlamış ve tarımsal faaliyetler artarken avcılık-toplayıcılık azalmaya başlamıştır. Tarımsal üretimin sağladığı artı değer zamanla üretim ve hizmetler sektörünü barındıran kentleri ortaya çıkarmış böylece toplayıcılığa ihtiyaç duymayan kent toplulukları yaygınlaşmaya başlamıştır. Tarımın başlaması ile insanlar önce bahçecilik yapmış, sonra yaygın tarım, hayvanların evcilleştirilmesi ile de çobanlıkla geçinmeyi yaygınlaştırmıştır. Bu faaliyetlerden elde edilen artı gelir ise ticaret ve sanayileşmeyi ortaya çıkarmıştır (Beşirli, 2010). 1750'lerden sonra sanayi devriminin başlaması tarım devrimine benzer ama ondan çok daha kapsamlı ve hızlı olarak kentleşme sürecini etkilemiş ve modern insanın gittikçe doğadan koparak kentlerde toplanmasını sağlamıştır. Doğadan ve doğal ortamlardan gittikçe uzaklaşan insan toplulukları o ortamlara dair bilgilerini bir süre daha devam ettirseler de zamanla bunları tam ve eksiksiz olarak sonraki kuşaklara aktaramadıkları için büyük oranda kaybetmişlerdir (Lasisi & Ekpenyong, 2011).

Doğa ile iç içe yaşayan insanlar doğal ortamın canlı ve cansız unsurları ile etkileşim sonucunda onlara dair kümülatif bir bilgi birikimi oluşturur ve bu birikimi onların hayatta kalmasını ve yaşamını sürdürmesinde kilit bir rol oynar. Kentsel ekoloji bilgisi de kentlerde aynı işlevi görür (Karadağ, 2009). Özellikle yiyecek ve avlanacak unsurlara dair bilgi, inançlar ve uygulamalar ile doğal tehlikeler ve afetlere dair zamanla oluşturulan hafıza gibi unsurlardan oluşan GEB, toplumların hayatta kalması ve ekosistemlerin sürdürülebilirliği için hayati öneme sahiptir (Berkes, 2012). Kent planlamacıların ve yöneticilerinin konu hakkındaki farkındalığının düşük olması bu süreci daha da hızlandırmaktadır. Ancak yine de en gelişmiş kentlerde bile yaygınca kentsel toplayıcılık yapılmaktadır (Hurley vd., 2015; Hurley & Emery, 2018; Nyman, 2019).

Kentlerdeki çöplerden yiyecek, ikinci el elbise ve eşyalar, mobilyalar, vs. toplama da ilk bakışta kentsel toplayıcılık kapsamında düşünülebilir (Svizzero, 2016). Toplayanın bu kaynakların üretiminde herhangi bir rolü olmaması nedeniyle bu tür toplayıcılık da kentsel toplayıcılık kavramı içerisine sokulsa da toplanan ürünlerin tamamen "kültürel" ürünler olması nedeniyle bu çalışma özelinde atıklardan yapılan toplayıcılık kapsam dışında tutulmuştur. Zira bu durum çalışmanın odak noktasını doğal ya da yabancı ürünlerden "kültürel" ürünlere çevirecektir ki bu bizim amaçladığımız bir durum değildir. Üstelik "çöpten toplama" olgusunun yaygınlığı ve ekonomik boyutu düşünüldüğünde konunun bağımsız olarak ele alınmayı gerektirecek kadar kapsamlı ve önemli olduğu görülecektir (Güngördü & Özgen, 2021).

Kentsel toplayıcılığın riskli tarafları da vardır. Bunlardan birincisi halk sağlığı ile ilgili endişelerdir. Bu kapsamda toplanan ürünlerin maruz kaldığı kontaminasyonun boyutu çoğu kere toplayıcıların çok dikkat ettiği ve

farkında olduğu bir konu değildir. Nitekim insan topluluklarının yoğun olarak yaşadığı kentler aynı zamanda katı, sıvı ve sanayi atıklarıyla kirletilmektedir. Bu kirlilik kaynaklarından bazıları toplanan ürünlerde metal kontaminasyonuna sebep olmaktadır. Nitekim Amato-Lourenco vd. (2020)'nin Brezilya'da Sao Paulo anakent alanında Karahindiba, Sinirotu ve Horozibiği gibi yenilebilir yabancı otlar üzerinde yaptıkları bir çalışmada bu otlardaki Kurşun (Pb), Kadmiyum (Cd) ve Arsenik (Ac) konsantrasyonlarının kentsel parkların ortalarından toplananlarda Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği yenilebilir standartlara yakın, ara yol kenarlarında normalin biraz üstünde, otoyol kenarlarında ise normalin 5-13 katı olduğunu tespit etmişlerdir. Bu kadar yüksek konsantrasyon değerleri insan sağlığı için kayda değer bir risk anlamı taşımaktadır (Perugini vd., 2013). O nedenle kentlerde her yer "toplamaya uygun alan" değildir. Özellikle yüksek trafik akışına sahip olan alanlardan yapılan toplayıcılık sağlık açısından risk oluşturmaktadır.

Kontaminasyon sadece trafik nedeniyle olmaz. Bunun yanında kirli topraklar, su ve hava da bitkiler tarafından absorbe edilebilen kirleticiler içerebilir (Gori vd., 2019). Dolayısı ile kentsel alanlarda toprağı, havayı ve suyu kirlüten her şey aslında toplanan bitkileri de etkiler. Bütün bunlara ek olarak bitkilerin olgunlaşarak yere düşen meyveleri ve yaprakları kent sokaklarında kirliliğe sebep olarak halk sağlığı açısından risk oluşturur (Çorbacı & Ekren 2022). Yere düşen meyveler görsel kirlilik yarattığı gibi, bazen kötü koku da yayar. Buna ek olarak kaldırımlara düşen olgunlaşmış meyvelerin çığnemesi bu kirliliğin diğer alanlara da yayılmasına yol açar. Kent içerisindeki çam ağaçlarının kozalakları yol kenarında park eden ağaçların üzerine düşerek zarar verdiği gibi, Altıeylül'de yaygınca rapor edildiği gibi reçinenin araçlar üzerine damlayarak yapışması da kirliliğe sebep olmaktadır. Bütün bunlara ek olarak kedi köpek gibi sokak hayvanları ve zaman zaman dışarıya çıkarılan evcil hayvanlardan kaynaklı riskler de mevcuttur. Bu hayvanların kıl, salya ya da dışkıları bazen toplanan bitkilere bulaşmış olabilir ki bunun da insanlarda zoonotik denen birtakım hayvan kaynaklı hastalıklara neden olduğu bilinmektedir. Zoonotik hastalıklar hayvanların ve insanların ortak kullandığı yeşil alan ve parklardan bulaşma yolu ile insanlara geçebilmektedir (Yücer & Kıran, 2023).

Diğer bir risk ise zehirli bitkilerin toplanma ihtimalidir. Kentsel AYA'larda kendiliğinden yetişen bitkilerden bazıları zehirli kısımlar içerirken peyzaj düzenlemeleri için getirilen egzotik bitkilerden bazıları da zehirli olabilir. Bu tür bitkilerin bazen yaprağı, kabuğu, tohumu, çiçekleri ya da meyveleri bir miktar zehir içerebilir. Aslında toplumlar genelde GEB içerisinde bu tür zararlı bitkileri ve mantarları tanırlar ve bunlardan uzak dururlar. Ancak GEB'in sağlıklı bir şekilde yeni nesillere aktarılmadığı durumlarda zehirli bitkiler ciddi riskler oluşturur. Nitekim Çorbacı ve Ekren, (2021) Rize kentsel AYA'larında 113 zehirli bitki türü tespit etmişler ve peyzaj düzenlemeleri yapılırken bitkilerin zehirli olup olmadığının da dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Dünyanın bazı yerlerinde kentsel peyzajda yenilebilir bitkilerin olması çok istenmezken ve bulunmazken, Türkiye'deki kentsel alanlarda tam tersine yenilebilir bitkiler oldukça yaygındır. Kentlerin içerisindeki ve çevresindeki boş alanları kapsayacak şekilde gelişmesi toplayıcılığı geriletmektedir. Daha önceki araştırmalar yenilebilir köklü bitkilerin ve yakacak odun toplanmasının nesli tehlike altındaki bazı yaban türlerinin yaşam alanlarının korunmasında önemli olduğunu göstermiştir (Kobori & Primack 2003). Dolayısıyla diğer faydalarının yanında kentsel toplayıcılık ekolojik olarak sürdürülebilir ekosistemlerin geliştirilmesi ve devamlılığı için önemli bir araç olabilir. Bütün bu önemine rağmen kentlerdeki toplayıcılık, son 5-10 yıla kadar araştırmacıların yeterince dikkatini çekmemiştir (McLain vd., 2012). Caddelerin genişletilmesi, özel mülkiyet alanlarının büyütülerek herkesin giremeyeceği şekilde çitlerle çevrilmesi ve doğal alanların yapay parklara dönüştürülmesi de toplayıcılığı olumsuz anlamda etkileyen etmenlerdir.

2.2. Toplayıcılığın Politik Ekolojisi

Bu çalışma sırasında toplayıcılara sorulan sorulardan birisi de toplama faaliyetini gören/fark eden kent yöneticisi ve onları temsil eden zabıta ya da güvenlik görevlilerinin kendilerine karşı tutumu ya da yaklaşımı ile toplama yapmak istedikleri mekanlara erişimde karşılaştıkları zorluklar ve engeller ile ilgilidir. Belediye görevlilerinin toplama ile ilgili planları ya da toplama ve toplayıcılara karşı tavrı nasıldır? Benzer şekilde kentsel AYA ve AMA'lar alansal ve mekânsal olarak nasıl değişmektedir ve bu değişimin dinamikleri nedir? Kent yönetimlerinin AYA ve AMA'ları yönetme konusundaki kültür ve yaklaşımları nedir? Kentsel AYA ve AMA peyzajlarının üretimi ve bu alanların sağladığı maddi ve sosyo-kültürel hizmetleri kullanmayı ifade eden tüketim kararları nasıl verilmektedir? Kentsel AYA ve AMA'lara erişim konusunda farklı sosyal ya da ekonomik sınıftaki kent sakinleri eşit fırsatlara sahip midir?

Politik ekoloji bunlar gibi birçok ekolojik sorunun yeniden yorumlanmasında ve cevaplarını bulmada 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren yararlı bir çerçeve sunmuştur (Blaikie & Brookfield, 1987). Klasik politik

ekoloji biyolojik çeşitlilik, suya erişimle ilgili sorunlar ve anlaşmazlıklar, iklim değişikliği, çevresel haklar, korunan alanlar etrafındaki çatışmalar, turizm, gelişmekte olan ülkelerdeki yeni toplumsal hareketler, arazi degradasyonu, tropik ormanlar, çevresel bozulma, doğa koruma gibi alanlarda yaygınca kullanılmıştır (Arı & Hurley, 2010). Politik ekoloji çalışmaları son zamanlara kadar bu önemli sorunları kırsal ve geleneksel toplumlarda ele almıştır (Zimmer, 2010). Bu çalışmalardan bazıları kentsel politik ekoloji (KPE) çalışmalarına da yol göstermiştir (Hurley vd., 2015; Poe vd., 2014). Yeni bir araştırma alanı olarak kentsel politik ekoloji son zamanlarda kentlerdeki arazi kullanımı sorunları, kent çevre politikaları, kentsel kaynakların kontrolü, çevresel adalet, kentsel hizmetlere erişim ve kentsel anlaşmazlıklar ve çatışmalar konusuna eğilmiştir. Kentsel AYA ve AMA'lar da politik ekolojistlerin eğildiği temel alanlardan birisidir (McKinnon vd., 2019).

Politik ekoloji görüşü güç ilişkileri ve diğer sosyo-politik faktörlerin kentsel mekanların oluşturulması ve yönetimini tetiklediğini savunur (Bilbil, 2019; Poe vd., 2013;). Kentsel sürdürülebilirlikle ilgili planlar ve uygulamalar ekonomik, tarihsel, sosyal, kültürel ve politik değişimler bağlamında ele alınmalıdır (Heynen vd., 2006). Politik ekolojik bakış açısına göre kentte yaşayan ister üst sosyo-kültürel gruplar olsun isterse marjinal yoksul kesim olsun tüm kesimlerin AYA ve AMA'ların ürettiği faydalara eşit şekilde erişme hakkı olmalıdır. Diğer bir deyişle tüketilebilir peyzajların kullanma hakkı konusunda kentin farklı ekonomik ve sosyo-kültürel grupları eşit haklara sahip olmalıdır. Bu eşitlik hem peyzajların tüketimi hem de inşası ve yönetimi konusundaki tartışmalara ve kararlara katılımı da içermelidir (Halfacre vd., 2010). Kentsel sürdürülebilirlik politikası ve tasarımı süreçlerinde toplayıcılığın resmi olarak kabul edilmesi, toplanabilir peyzajların oluşturulması ve toplayıcıların ilgili kararlara katılımının sağlanması gerekir. (Sardeshpande & Shackleton, 2020).

Kentsel politik ekoloji kentsel toplayıcılık pratiklerine, kent ekolojisini şekillendiren sosyo-ekolojik güçlerin ve kentsel AYA ve AMA'ların yönetim politikalarının incelenmesine yönelik yeni bir bakış açısı sunmaktadır. KPE insanları doğadan ayrı gören hâkim yeşil alan yönetimi paradigmasına kent sakinlerinin direnme yollarına dikkat çekmektedir. Buna ek olarak kentsel alanlarda insan-doğa ilişkileri, spesifik olarak da insan ile toplanabilen doğal ürünlerin ilişkilerini şekillendiren kültür, ideolojiler ve kurumlar gibi güç dinamiklerini anlamamıza yardımcı olur (Arı, 2017).

3. YÖNTEM

3.1. Kavramlar ve Tanımları

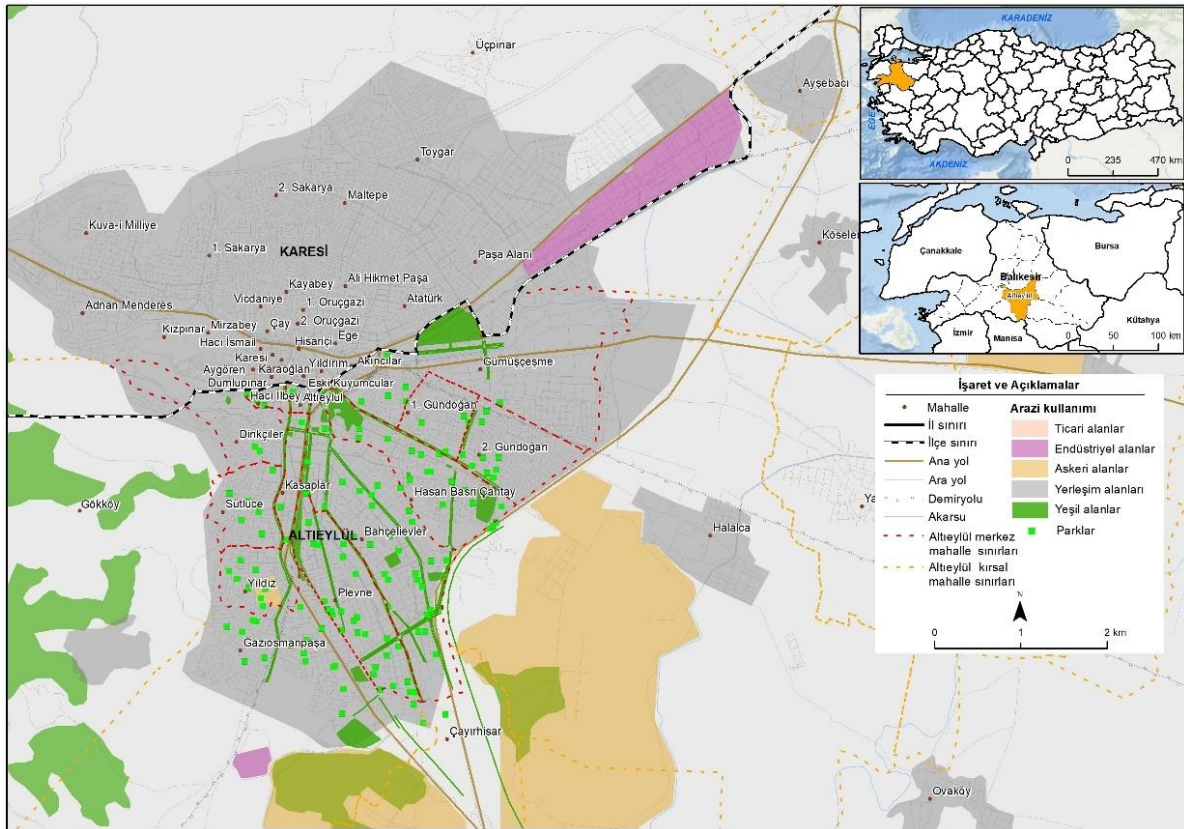
Kentsel toplayıcılık kamusal alanlardan yabancı biyolojik ürünlerin toplanmasını ifade eder. Ancak pratikte durum daha karmaşıktır. Öncelikle kamusal ve özel alanların ayrımı bazı durumlarda tam olarak yapılamamaktadır. Bir özel alan ancak oraya girişin çitler ya da duvarlar gibi bariyerlerle kesin olarak sınırlandırıldığı durumlarda kamusal alanlardan ayrılır. Diğer türlü ilk bakışta bu alanları ayırt etmek mümkün değildir. Üstelik kamusal alanların bazıları da park ve bahçeler olarak ayrılmış ve sınırlandırılmıştır. Dolayısı ile toplayıcılıkta kesin bir kamusal alan-özel alan ayrımı yapmak mümkün değildir. Diğer yandan toplayıcılıkta her ne kadar “yabancı türler” söz konusu edilse de kavram, yabancı olmayan ama teknik olarak insan müdahalesi olmadan yayılan ve büyüyen bitkileri de içerir. Bu tür bitkiler çeşitli organik atıklar içerisindeki çekirdek ve tohumların kök salıp, verimli bir şekilde büyümesine neden olan kentsel alanlarda oldukça yaygındır (Mollee vd., 2017). Üstelik örneklem alanlarından bazılarına yakınlarda oturan kent sakinleri tarafından bazı bitkiler ekilmiş/dikilmiştir. Kamu arazilerinde olduğu için bu bitkileri teknik olarak herkes toplayabilmektedir. Benzer şekilde bazı kent sakinleri de kendi apartman önlerine yenilebilir bitkiler dikmiş, zamanla belediyenin yol ve kaldırım düzenlemeleri sırasında buraların kamu arazisi olduğu tespit edilmiş, böylece bu bitkiler de kamu arazilerinde kalmıştır. Bu tür araziler Altıeylül ilçesinin neredeyse her tarafında yaygındır ve buralarda yabancı otlar yanında zeytin, dut, kiraz, ceviz, ayva, nar, badem, kayısı, malta eriği, döngel gibi meyve ağaçları oldukça yaygındır.

Dolayısı ile bu çalışmaya kendiliğinden yetişen doğal otlar yanında 1) toplayıcının kendi bahçesi dışında herhangi bir AYA ya da AMA'dan toplayabildiği bitkiler, 2) kültüre alınmış, ancak kent mekanlarında yetişmesinde insan iradesi, etkisi ve müdahalesi olmadan kendi kendine yayılan ve yetişen bitkiler 3) yakınlarda oturanlar tarafından sahiplenilmiş olsa da kamu arazilerinde olup, herkesin serbestçe, izin almaksızın toplayabildiği bitkiler 4) sahipleri yakında olmayan özel arazilerde, herkesin serbestçe toplayabildiği bitkiler de dahil edilmiştir. Dolayısı ile ister sahipli isterse sahipsiz, kamu ya da özel arazide, parklarda ya da diğer açık alanlarda yetişen ve toplanabilen her türlü bitkiler bu kapsama girmektedir.

3.2. Çalışma Alanı ve Çalışmanın Bağlamı

Çalışma Balıkesir İli'nin iki merkez ilçesinden Altieylül ilçesi kentsel yerleşim alanında yapılmıştır. Altieylül İlçesi Büyükşehir Belediyelerinin kurulmasında esas teşkil eden 2012 yıl ve 6360 Sayılı Kanun gereğince kurulmuştur. İsmi Balıkesir'in kurtuluş günü olan 6 Eylül'den almaktadır. Daha önce kent merkezi olan Balıkesir merkez ilçe ve bağlı köy yerleşmelerinin bölünmesi ile Altieylül ve Karesi merkez ilçeleri oluşturulmuş ve merkez mahallelerden 13'ü, köylerden ise 81'i kırsal mahalle adı ile Altieylül ilçesine bağlanmıştır (Şekil 1). Kırsal mahallelerle birlikte ilçenin 2023 nüfusu 185458, merkez ilçe nüfusu ise 128620'dir.

Altieylül merkez ilçesi büyük oranda eski Balıkesir kent merkezinin Balıkesir Ovası'na doğru genişleyen güney kısmındadır. Dolayısı ile ilçe merkezinin bazı alanlarında kentleşme halen çok yüksek değildir ve buralarda geniş AYA'lar vardır. Araştırma örnekleminde bulunan ve eski İlyaslar Mezarlığı'nın dönüştürülmesi ile 1936 yılında açılan, 2008 yılında da yeniden tasarlanan Atatürk Parkı önemli bir AYA'dır. Bunun yanında mahalle aralarındaki park alanları, yol boyları ve apartman bahçeleri çeşitli yenilebilir ot ve ağaçlar içermektedir. İlçenin en çok nüfuslu mahallesi olan Bahçelievler ve Plevne mahallelerinde evler bahçelidir ve AYA'lar Balıkesir'in tarihi merkez mahallelerine göre daha geniş alanlar kaplar. Hatta burada Yuvam Sokak'ta olduğu gibi yol kenarlarının tamamen toplanabilen ıhlamur ve zeytin ağaçlarından oluştuğu sokaklar da vardır. Hasan Basri Çantay Mahallesi'nin İzmir Çevre Yolu'nun doğusunda kalan kısmı ile aslında kent çeperinde Çayırhisar, Ayşebacı, Kösele ve Halalca Mahalleleri halen kırsal karakterini korumaktadır. Buralarda AYA sayılabilecek mera arazileri, ağaçlar ve hayvan çiftlikleri halen varlığını sürdürmektedir. Dolayısı ile Altieylül ilçe merkezi, Bahçelievler ve Plevne gibi kentsel alanlar ile Çayırhisar, Ayşebacı ve Gaziosmanpaşa gibi halen kentleşmekte olan, kente yeni eklenmiş ya da kentin büyüyerek içerisine aldığı, hızla değişmekte olmasına rağmen kırsal karakterini koruyan alanlardan oluşur (Şekil 1).

Şekil 1- Altieylül ilçesi lokasyon ve parklar-yeşil alanlar haritası

Figure 1- Map of Altieylül location and park-green spaces

3.3. Araştırma Tasarımı

3.3.1. Örneklem ve Arazi Çalışması

Toplayıcılığın kentte önemli bir olgu olarak karşımıza çıkması 2020 yılı bahar aylarında COVID-19 pandemisi dönemine denk gelmektedir. Sokağa çıkış yasağının uygulandığı o dönemde dışarıya çıkabildiğimiz nadir zamanlarda bazı insanların doğal ortamdan bazı bitkileri topladığını fark ettik. Bu gözlem merkez ilçenin tüm mahallelerinde yapılmıştır. Ancak veri toplamak için Altıeylül merkez ilçe sınırları içerisinde kalan 5 alan mekânsal örneklem seçme yöntemi olarak isimlendirdiğimiz bir örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Örnekleme belirlemek için toplama yapılan alanlar bir süre gözlenmiş ve en çok toplama yapılan alanlar amaçlı örneklem yöntemi ile seçilmiştir (Yavan, 2014). Bu gözlemler 4 yılı aşkın bir sürede yapılmıştır. Gözlenen alanlar içerisinde Atatürk Pakı, Demiryolu Caddesi, Beyoğlu Caddesi, 100. Yıl Teknik Lise Caddesi, Kros Pistini de barındıran Bahçelievler Yürüyüş alanları ve Hasan Basri Çantay Mahallesinin İzmir Çevre Yolu doğusunda kalan ve askeri alana komşu olan AYA örneklem olarak seçilmiştir. Seçilen alanların hiç birisi gecekondulu alanlarında değildir. Hatta ilçe merkezinin önemli bir bölümünü kaplayan Bahçelievler ve Plevne mahalleleri sosyo-ekonomik anlamda Balıkesir'in orta-üst düzey mahalleri olarak bilinir.

Görüşmelerin yapıldığı kişiler daha çok bu alanlarda toplayıcılık yaparken karşılaşılan ya da gözlenen kişilerdir (Tablo 1). Seçilen bu alanlarda yaklaşık 4 yıl süren sistematik saha çalışmaları (Arı, 2014) yolu ile veriler toplanmıştır. Toplama faaliyeti bütün yıla yayılan bir faaliyetir. Ocak-şubat aylarında çoğunlukla yabancı otlar toplanırken, ilkbaharda badem ve kiraz gibi meyveler, yazın incirler, sonbaharda çeşitli meyveler kışın ise zeytin gibi ürünler toplanmaktadır. Her ne kadar bu bitkilerden bazıları kültür bitkileri olsa da burada toplayıcının yetiştirilmesinde bir emeği olmayan, kamu arazilerinden, kaldırımlardan, park ve bahçelerden herkesin toplayabildiği bitkilerden bahsedilmektedir.

Toplayıcılar kendilerine ilk yaklaşıldığında ve toplamaya dair soru sorulduğunda genellikle çekingen bir tavır sergileyip, toplayıcılık yaptıklarını saklamaya çalışmıştır. Bunun üzerine kendilerine biz de toplayıcıymışız gibi yaklaşıp tanıştıktan bir süre sonra böyle bir akademik çalışma yapmakta olduğumuzu ve katılıp katılmayacaklarını sorduğumuzda neredeyse tamamı gönüllü olarak katılacağını ifade etmiştir. Toplayıcıların önemli bir kısmı kadın olduğundan ve tek başına topladıklarından erkek bir araştırmacının onlara yaklaşarak soru sormasının tedirginliğe sebep olduğu gözlemlendiğinden, bir kadınla yanlarına gitmemiz onlarla daha kolay iletişim kurmamızı sağlamıştır.

Yaklaşık 3 yıl süren bir gözlem döneminden sonra son 1 yıl içerisinde çeşitli zamanlarda önceden hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak kendileri ile görüşmeler yapılmış ve her bir görüşülene dair veriler ayrı ayrı formlara kaydedilmiştir. Bu formda 7 başlık altında gruplandırılan sorular sorulmuştur. Bu gruplar kişisel bilgiler, toplanan ürünler, toplama mekânları, toplama amacı, toplamayı zorlaştıran ya da kolaylaştıran faktörler, toplayıcılık ile ilgili riskler ve toplayıcıların kent plancıları ve yöneticilerden beklentilerinin neler olduğuna dair sorulardır. Mülakat formuna ek olarak oluşturulan Gözlem Formu'na ise toplama esnasında kullanılan alet ve edevatlar, diğer toplayıcılar ile ilişkiler, belediye görevlileri ya da zabıtaya karşı tavır ve davranışlar gibi konular gözlemlenerek not edilmiştir.

Bunlara ek olarak Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kent Estetiği Dairesi Başkanlığı ve Altıeylül Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğündeki saha elemanları ile belediyenin yönettiği parklardaki zabıtalardan bazıları ile de yüz yüze açık uçlu sorular sorularak görüşmeler yapılmış ve kentsel toplayıcılık hakkında onların da görüşleri ve gözlemleri alınmıştır.

Bitkilerin teşhisi çeşitli aşamalarla yapılmıştır. Öncelikle toplayıcıların topladıkları bitkilerin fotoğrafları çekilmiş ya da doğal ortamlarında fotoğraflanmıştır. Bitkinin yerel adı ve varsa başka adları toplayıcılardan alınarak kaydedilmiştir. Daha sonra İnternet üzerinden bu bitkilerle ilgili bilgiler toplanmış, gerektiğinde fotoğraf taraması ile tür tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bitkilerin Latince adlarına Bizim Bitkiler internet sayfasından (<https://bizimbitkiler.org.tr/v2/index.php>) ulaşılmıştır. Her bir türün yayılış alanı haritaları incelenerek olası hatalar önlenmeye çalışılmıştır. Bitki fotoğrafları ayrıca cep telefonları uygulamalarına yüklenerek, oradan da teşhisi yapılmış ve olası hatalar ayıklanmıştır. Sonuçta elde edilen bitkiler listesi (Ek 1), Balıkesir florası konusunda çok sayıda akademik yayın yapmış olan iki botanik anabilim dalı uzmanının görüşleri de alınarak kesinleştirilmiştir.

Çalışma ile ilgili Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik kurulundan 2023-10 nolu değerlendirme raporu ile etik ilkelere uygunluk raporu alınmıştır ve çalışma bu ilkelere uygun şekilde yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır.

Tablo 1- Çalışma süresince mülakat yapılan kişilerin demografik özellikleri ve motivasyonları
Table 1- Demographic characteristics and motivations of the people interviewed during the study

Toplayıcılar	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Aylık Gelir (Ocak 2024-TL)	İş	Görüşülen yer	Motivasyon
Toplayıcı 1	72	Kadın	Okur-yazar değil	8500	Emekli	Ayşebacı	Gıda-ilaç
Toplayıcı 2	78	Kadın	İlkokul	8500	Emekli	Hasan Bari Çantay Mah.	Gıda
Toplayıcı 3	51	Kadın	İlkokul	15000	Serbest	Bahçelievler Mah	Gıda
Toplayıcı 4	56	Kadın	Okur-yazar değil	10000	Pazar esnafı	Cumartesi Pazarı	Gıda-Ticaret
Toplayıcı 5	69	Erkek	Lise	15000	Emekli	Gaziosmanpaşa	Gıda
Toplayıcı 6	63	Kadın	İlkokul	20000	Serbest	Hasan Basri Çantay	Gıda-ticaret
Toplayıcı 7	52	Erkek	Üniversite	30000	Serbest	Bahçelievler Mah.	Sosyal
Toplayıcı 8	50	Kadın	Lise	40000	Memur	Plevne Mah.	Sosyal-doğa
Toplayıcı 9	70	Erkek	Lise	20000	Emekli memur	Demiryolu Cd.	Gıda-doğa
Toplayıcı 10	32	Erkek	Lise	45000	Serbest	Plevne Mah.	Gıda-ticaret
Toplayıcı 11	63	Kadın	İlkokul	75000	Emekli	Demiryolu Cd.	Gıda doğa
Toplayıcı 12	65	Erkek	İlkokul	18000	Emekli	Atatürk Parkı	Gıda
Toplayıcı 13	45	Kadın	Üniversite	40000	Memur	Gaziosmanpaşa	Sosyal-Gıda
Toplayıcı 14	48	Erkek	Üniversite	400000	Memur	Gaziosmanpaşa	Gıda
Toplayıcı 15	60	Erkek	İlkokul	10000	Emekli	Atatürk Parkı	İlaç
Toplayıcı 16	59	Kadın	İlkokul	-	Serbest	Atatürk Parkı	İlaç
Toplayıcı 17	45	Kadın	Lise	30000	Serbest	Atatürk Parkı	Ticaret-İlaç
Toplayıcı 18	64	Kadın	İlkokul	-	Ev hanımı	Hasan Basri Çantay	Gıda-ticaret
Toplayıcı 19	70	Kadın	Lise	-	Ev hanımı	Bahçelievler Mah.	Gıda-İlaç
Toplayıcı 20	63	Kadın	İlkokul	-	Pazar esnafı	Bahçelievler Mah.	Gıda-İlaç
Yönetici 1	32	Erkek	Üniversite		Daire başkanı	Büyükşehir Belediyesi	
Yönetici 2	38	Kadın	Üniversite		Şube Müdürü	Büyükşehir Belediyesi	
Yönetici 3	34	Erkek	Üniversite		Şube Müdürü	Altıeylül Belediyesi	
Zabıta	45	Erkek	Lise		Zabıta	Atatürk Parkı	

4. BULGULAR

4.1. Hangi Ürünler toplanmaktadır?

Balıkesir’de ve yakın çevresinde çok çeşitli yabani otlar, kent peyzajına yayılmış sahiplenilmemiş bitkiler ve kamu arazilerindeki bitkiler toplanır ve çeşitli amaçlarla tüketilir. Ülkemizin diğer bazı bölgelerine göre burada yabani ot kültürü gelişmiştir ve başka yerlerde insanların tanımadığı ya da yemediği bazı otlar burada yaygınca toplanır ve yenir. Bir toplayıcı bu yaygınlığı “burada çimen dışında bütün otlar yenir” şeklinde ifade etmiştir (Toplayıcı 8). Her ne kadar bu ifade abartılı olsa da yine de yaygın bir ot toplama kültürü ile karşılaşılır. AYA’larda zakkum, sütleşen ve baldıran gibi zehirli bitkilerin yaygınca görüldüğü dikkate alındığında bu ifade aynı zamanda büyük bir riski de barındırır. Başka bir toplayıcının su teresi otu için “bu otu yemesen bile karnına sar, bütün ağrıların geçirir” ifadesinden bu otlara mistik bir anlam yükledikleri de çıkarılabilir (Toplayıcı 4).

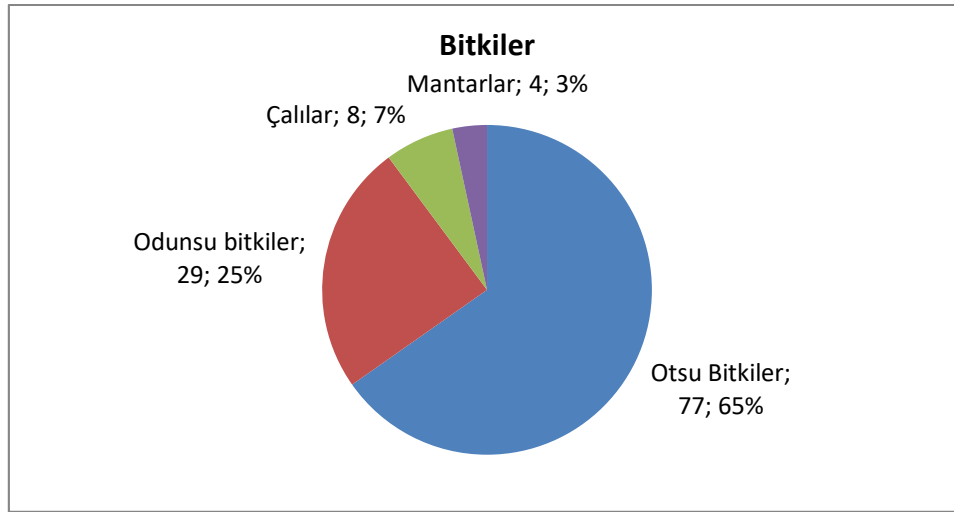
Kent içi ve çevresinde biyolojik çeşitliliğin yüksek olması, kentte farklı etnik ve kültürel gruplara mensup kişilerin yaşaması ve kent içerisinde kentleşmenin henüz düşük olduğu AYA’ların nispeten geniş yer kaplaması bu zenginliğin temel nedenlerindendir. Halk bu otları kendileri topladığı gibi kentteki aktarlardan da satın alarak tüketmektedir. Aktarlar yakın çevreden “otçu” olarak bilinen bazı kişilerin toplayıp kendilerine getirdiği yerel bitkileri de satmaktadırlar (Bkz Güner & Selvi, 2016).

Çalışmada Altıeylül kenti ve yakın çevresinden toplanan 115 taxa ve 4 mantar çeşidi tespit edilmiştir (Ek 1). Şüphesiz bu liste kentteki bitkilerin listesi olmayıp, insanların çoğunlukla gıda, ilaç ya da diğer amaçlarla toplayıp, en sık kullandıkları bitkileri ifade etmektedir. Bunlardan toplama sıklığına göre en fazla toplananlar otsu bitkilerdir (% 77). Otsu bitkilerden en fazla toplananları çiğ olarak salatalarda kullanılan ya da haşlanarak yemeği yapılan bitkilerdir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1- Altıeylül kentsel peyzajında toplanan bazı ürünler: Sırayla ebegümeci, at kestanesi, hindiba, ıhlamur, beyazdut, incir ve badem

Photo 1- Some products foraged in Altıeylül urban landscape: mallow, horsechestnut, chicory, linden, white mulberry, fig and almond, respectively

Şekil 2- Toplanan bitki kategorileri

Figure 2- Categories of foraged plants

Toplayıcıların % 70'inden fazlası otsu bitkilerden ısırgan otu, ebegümeci, gelincik, labada, kuzukulağı, karahindiba, ak hindiba, iğnelik otu, turp otu, topdiken (şevketi bostan), ekşigüne otu (salmanca), biberiye ve dereotu topladığını ifade etmiştir (Şekil 2). Odunsu bitkilerden ise ıhlamur, incir, erik, badem, zeytin, beyazdut ve karadut toplayıcıların % 70'inden fazlası tarafından toplanmaktadır. Bunlara ek olarak çalı bitkilerinden kuşburnu ve alıç gibi bitkiler toplanmaktadır. Ayrıca 4 mantar çeşidinin toplandığı rapor edilmiştir (Ek 1). Bu bulgular çok sayıda yiyecek içermesinden dolayı toplayıcılık kent yoksulluğu ve dirençliliğini doğrudan etkilemektedir.

4.2. Toplayıcılar kimlerdir?

Altıeylül kent merkezindeki AYA'lardan yılda en az bir kez örneğin dut, incir, erik ve badem toplamayan kent sakini neredeyse yoktur. Çalışmanın yapıldığı 4 yıl boyunca yüzlerce kişinin toplama fotoğrafları çekilebilmiştir (Fotoğraf 1). Toplayıcıların çoğu (% 60) kadınlardır (Tablo 2). 51-70 yaş aralığındaki toplayıcıların oranı % 70'dir. Genç toplayıcılar oransal olarak azdır. Toplayıcılar içerisinde her seviyeden eğitim almış kişiler vardır. Toplayıcılardan %10'u okuryazar değilken, % 30'u ortaokul-lise mezunu, %15'i de üniversite mezunudur. Toplayıcıların neredeyse tamamı toplama ile ilgili bilgilerini aile büyüklerinden öğrendiklerini, birkaçı ise bazı internet sayfalarından toplamaya dair bilgi edindiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2- Görüşülen toplayıcıların demografik özellikleri
Table 2- Demographic characteristics of the foragers interviewed

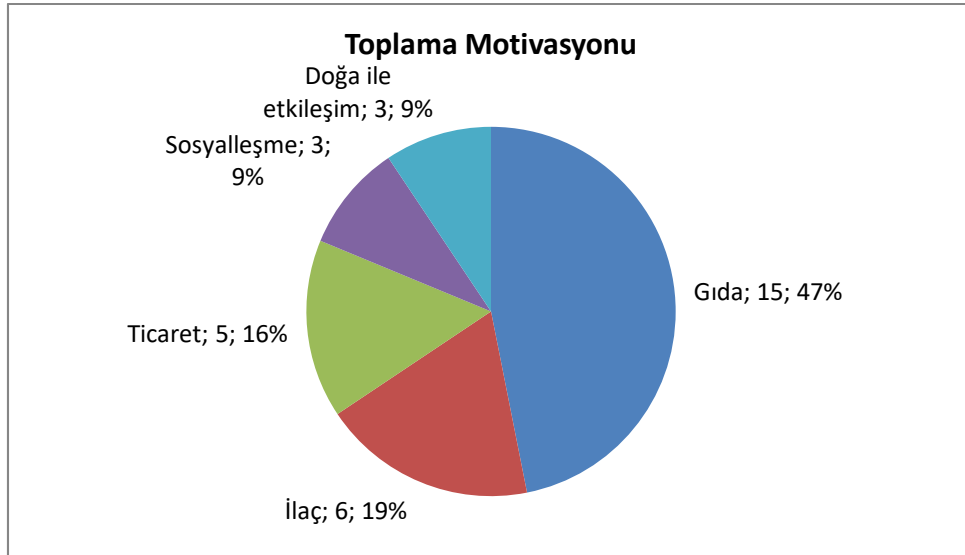
Demografik Özellikler		Kaynak kişi sayısı (20)	%
Cinsiyet	Kadın	12	60
	Erkek	8	40
Yaş	18-50	4	20
	51-60	6	30
	61-70	8	40
	71+	2	10
	Okuryazar değil	2	10
Eğitim	İlkokul	9	45
	Ortaokul-Lise	6	30
	Yükseköğrenim	3	15
	Emekli	7	35
Meslek	Ev hanımı	2	10
	Memur	3	15
	Çiftçi	6	30
	Pazar esnafı	2	10

Toplama için belli bir zaman gerektiğinden, bu zamanı ayırabilen emekliler (%35) ve çiftçiler (%30) en geniş toplayıcı gruplarıdır. Buradaki çiftçiler kent merkezinde oturan ancak kent çeperlerinde ya da yakın köylerde arazileri olan, yılın belli bir bölümünü arazisinin olduğu yerde geçiren kişilerdir. Toplama faaliyeti kişilerin hayat tecrübesine de bağlıdır. Çocukluğu kırsal bir alanda, doğa ile baş başa geçmiş kişilerin ekolojik bilgileri ve toplama pratikleri daha fazladır. Çalışma esnasında bazı kültürel grupların diğerlerine göre daha fazla toplama yaptığı da görülmüştür. Örneğin Ege adalarından göçmen olarak gelenler yabancı otlar konusunda daha bilgili iken Bulgaristan-Romanya göçmenlerinin bilgilerinin daha az olduğu gözlenmiştir. Kendilerini Manav olarak isimlendiren yerli halkın ekolojik bilgisi ise bu ikisi arasındadır.

Toplayıcılar genellikle alt-orta sosyo-ekonomik gruba mensup insanlardır. Emeklilerin çoğu artık asgari ücretin de altında maaş almaktadır. Çiftçiler sabit bir gelire sahip olmayıp, farklı gelir seviyeleri beyan etmişlerdir. Toplayıcılardan memur olup, orta gelir düzeyine sahip olanlar da vardır (Tablo 1). Bu bulgular toplayıcılığın yaygın olarak toplumun her kesimi tarafından yapıldığını göstermektedir. Çalışma grubuna dahil edilmeyen bir grup insan da güvenli olduğunu düşünmedikleri için toplayıcılık yapmadıklarını, yukarıda sayılan risklerden arındırılmış şekilde toplayıcılığı yapabileceklerini, ancak buna uygun toplama mekanları olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum aşırı kentleşme ve rant baskısının kent sakinlerinin çevre haklarını ihlal ettiğini göstermektedir.

4.3. Toplama Motivasyonları Nedir?

Altıeylül kentsel alanında bitki toplama çeşitli motivasyonlarla yapılmaktadır. Bunlardan en önemli iki tanesi gıda (%75) olarak tüketmek ve ilaç olarak (%30) kullanmaktır (Şekil 3). Ekonomik nedenlerle toplanan bitkilerin önemli bir kısmı yiyecek olarak tüketilmektedir. Ebegümeci, yabancı turp otu, gelincik, hindiba, kazayağı, evelek, şevketi bostan gibi yabancı otlar bahar aylarında toplanmakta ve haşlanarak ya da kavrulmuş ısıpanak gibi yemekleri yapılmaktadır. Yine kuzukulağı ve hindiba gibi otlar ise salatalarda pişirmeksizin kullanılmaktadır (Ek 1). Gıda ve ilaç kategorisini ticaret kategorisi (% 25) sosyal nedenler ve doğa ile etkileşim isteği (her biri % 15) takip etmektedir. Toplayıcıların büyük bir kısmı tek bir motivasyonla toplayıcılık yapmaz. Örneğin pazarda kent çeperlerinden topladığı otları satan bir kadın (toplayıcı 18) “ben yemediğimi satmam” diyerek topladığı ürünleri hem gıda olarak tükettiğini hem de pazarda taze olarak sattığını ifade etmiştir. Görüşülen kişilerin önemli bir kısmı evcil ya da sokak hayvanlarından kaynaklı risklerden dolayı belli alanlardan bitki toplamadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu risklerin farkında olmayan ya da olsa bile ekonomik nedenlerle toplamak zorunda olduğunu ifade edenlere de rastlanılmıştır.

Şekil 3- Toplayıcıların toplama motivasyonları

Figure 3- Motivation of foragers

Görüşülen kişilerin toplama motivasyonu ile ilgili kendi ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir Demiryolu Caddesinde ebegümeci toplayan bir kadın motivasyonunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

Ben tek başıma yaşıyordum, kızım eşinden ayrılınca iki çocuğu ile benim yanıma taşındı. Gelirimiz çok kısıtlı, buradan, yol boyundan topladığım ebegümeci iki öğünü geçirmemizi sağlıyor, pirinçle pişiriyorum; şuradaki asma yapraklarını da toplayıp sarma sarıyorum. Fırsat buldukça yol boyundan topluyorum, çünkü pazardan alamıyoruz (Toplayıcı 11).

Hem yiyecek hem de kültürel nedeniyle toplayanlara da rastlanılmıştır. Bahçelievler Mahallesi Fazlı Kuyu Camii önündeki dut yapraklarını toplarken mülakat yapılan bir çift toplama motivasyonlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Biz Gaziantepliyiz, taze dut yapraklarını toplamak bizim kültürümüzde var, burada da bu yaprakları topluyoruz, tazeyken toplanır. Çok güzel sarması olur bunun, bahar aylarında arkadaşlarımızla şehrin çeşitli yerlerine toplamaya gideriz. Bazen de eşimle giderim (Toplayıcı 8).

Toplamada en önemli motivasyonlardan birisi de sağlık nedenleridir. İlçe merkezi ve çevreleyen alanlarda bazı otların hastalıkları tedavi ettiğine inanılır ve bunlar yaygınca kullanılır. Bazılarının çayı hazırlanarak tüketilir, bazıları ise ilaç yapımında kullanılır. Örneğin biberiye, papatya, adaçayı, kekik gibi bitkiler toplanarak çayı yapılırken, yemlik, kuzukulağı, kazayağı gibi otlar da çiğ olarak bazı hastalıklara iyi geldiğine inanılarak tüketilir. Bazıları ise ilaç yapımında kullanılır. Atatürk Parkı'nda atkestanesi toplayan bir çift toplama motivasyonlarını şu şekilde ifade etmiştir:

Atkestanelerini Atatürk parkından topluyoruz. Biz ihtiyar insanlarız, diz ağrılarımız var. Bunlardan krem yaparız ve kremleri dizlerimize sürdüğümüzde ağrılarımızı götürür. Her sonbaharda buraya atkestanesi toplamaya geliriz (Toplayıcı 12).

Bunlar gibi bazı otlar da birtakım işlemlerden geçirildikten sonra ilaç haline getirilir. Hasan Basri Çantay mahallesinin kentleşmenin halen düşük olduğu İzmir çevreyolunun doğusunda kalan kısmında oturan 72 yaşındaki bir kadın toplama gerekçesini şu şekilde ifade etmiştir:

Ayağımda bir yara çıkmıştı, tedavi için doktora gittim, kremler verdi ama bir fayda etmedi. Daha sonra büyüklerimizden duyduğum bir ilacı yaptım. Oğlum bayırdan sarı kantaron topladı ve bu kantaron otunu zeytinyağı içerine koyup, bir kavanozda 20 gün beklettim, sonra onu yaralara sürdüm ve çok faydalı oldu. Yaralarımı iyileştirdi. Benzer şekilde sığırkıyruğu otundan da mayasıl ilacı yapıyorum. Papatyaları kaynatıp, içince de kışın hasta olmazsın (Toplayıcı 1).

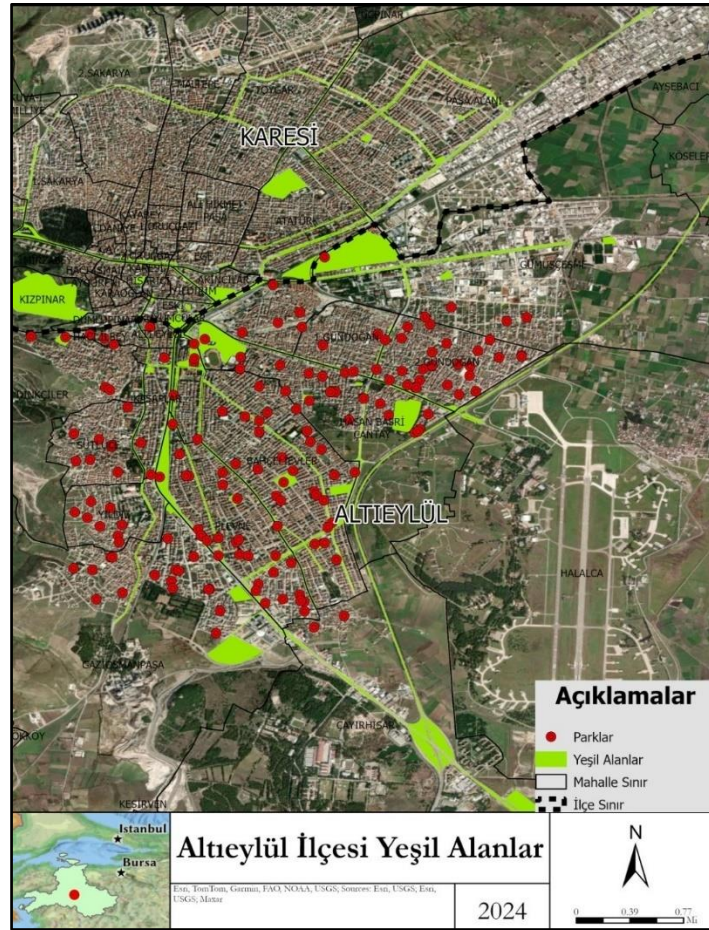
Fotoğraf 2- Kent içeri ve yakın çevreden topladıkları yabani otları pazarda satan “otçu” satıcılar
Photo 2- “Herbers” who sell wild herbs collected inside the city and from nearby areas in the bazaar

Burada toplayıcıların ifade ettiği yiyecek elde etme, ilaç yapımı, sosyal ve psikolojik nedenlerle toplama faaliyetleri kent dirençliliği ve sürdürülebilirliğini doğrudan etkileyen hususlardır. Yakın alanlardan ticari amaçlarla da bitki toplanmaktadır. Balıkesir yeni otobüs terminalinin içerisinde olduğu Ayşebacı mahallesinde her bahar aylarında bitkiler toplayan ve bunları satan kişilere rastlanmıştır. Ayrıca bahar aylarında özellikle şubat sonu ile mart ve nisan aylarında kent merkezindeki günlük pazarlarda taze kuzukulağı, gelincik, hindiba, kazayağı, iğnelik otu, şevketi bostan, gerdime (su teresi), rezene gibi otların sürekli olarak çok sayıda satıcı tarafından satıldığı da gözlemlenmiştir (Fotoğraf 2). Atatürk Parkı içerisindeki başta olmak üzere kentin çeşitli yerlerindeki fıstık çamları ise Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından isteklilerin müracatı ile toplatılmaktadır. Toplanan kozalaklardan elde edilen fıstık doğrudan ticarete konu bir üründür.

4.4. Toplama Hangi Alanlardan Yapılmaktadır?

Toplayıcılık yapılaşma dışında kalan tüm kent peyzajına yayılmıştır ve kent içeri ile yakın çevresindeki AYA’lardan, kent parklarından, yol kenarlarından, kaldırım kenarlarından, kurum kampuslarından, boş arsalardan düzenlenmiş kavşak alanları gibi geniş boş arazilerden ve apartman bahçelerinden yapılmaktadır. Atatürk Parkı ve diğer kent parklarından at kestanesi, fıstık çamı, lavanta, malta eriği ve ıhlamur gibi peyzajın hakim öğeleri toplanmaktadır. Yenilebilir yabani otlar çoğunlukla henüz kentleşmenin düşük olduğu, Hasan Basri Çantay mahallesinin İzmir Çevre Yolu doğusunda kalan açık alanlardan, Çayırhisar, Halalca, Köşeler ve Ayşebacı gibi kente daha yeni eklenmiş mahallelerin merkez ilçe yerleşim sınırına 1 km’den az mesafede olan mera ve açık alanlarından, apartman bahçelerinden, Demiryolu Caddesi boyundaki su kanalı çevresinden ve kaldırım kenarlarından toplanmaktadır (Şekil 4). Karatepe civarındaki toplama alanları yeni belediye binasının yapımı ve yürüyüş parkuruna kentsel yapıların yapılması ile hızla daralmıştır. Bina inşaatının bitmesi ile belediye birimlerinin buraya taşınacak olması toplayıcılık alanlarını mutlak olarak daraltacaktır.

Altıeylül’de kentsel peyzaj aslında yenilebilir bir peyzaj özelliği gösterir. Kent sokaklarında gezinti yapan birisi ocak, şubat ve mart aylarında her türlü yenilebilir otları toplayabilir. Mart ayında çağlalar kaldırımında yürütenlerin önünü keser. Nisan başında defne ağaçları çiçeklenmiştir ve kokusu tüm caddelere yayılır. Nisan ortasından itibaren leylak, hanımeli ve gül kokuları birbirine karışır. Aynı dönemde zeytinler çiçeklenmiştir ve meyveye durmaya başlamıştır. Çeşit çeşit erikler ise toplanmaya hazırdır. Haziran başından itibaren defne ve iğde kokuları yerini ıhlamur kokusuna bırakır ve tüm caddelerde belirgin olarak hissedilir. Aynı zamanda kirazlar olgunlaşmıştır ve bazı cadde ve sokaklarda yürütenler onlara değmemek için kenardan yürümek zorunda kalır. Mayıs sonu-haziran başı aynı zamanda olgunlaşmış dutların ağaçlardan düşmeye başladığı zamandır. Ağustosta incirler artık toplanabilir durumdadır. Eylül-Ekim ayları ise elma, armut, ayva, cennet hurması, döngel, nar gibi meyvelerin artık olgunlaştığı zamandır. Kasımdan itibaren artık zeytinlerin toplanma zamanıdır. Bütün bu meyveleri yol boylarındaki kamu arazilerinden ya da dalları kaldırımlara sarkmış ama kendisi özel arazilerde olan ağaçlardan toplamak mümkündür. Dolayısı ile aslında Altıeylül kent peyzajı bütünüyle yıl boyunca kent sakinlerine yiyecek sunan bir peyzajdır.

Şekil 4- Altıeylül ilçesinde toplama yapılan parklar, yeşil alanlar ve diğer açık alanlar

Figure 4- Parks, green areas and other open spaces where collection is made in Altıeylül district

4.5. Toplayıcılıkla İlgili Riskler ve Toplayıcılığı Engelleyen Faktörler Nelerdir?

Altıeylül kent merkezinde toplayıcılığı engelleyen önemli faktörlerin başında kentleşme gelmektedir. Kentin Bahçelievler, Gaziosmanpaşa ve Plevne mahalleleri son 40-50 yılda yerleşilmiş tarım alanlarıdır. Buralarda hızlı bir yapılaşma söz konusudur. Halen kent içerisinde toplayıcılık yapılabilen geniş boş araziler olmasına rağmen, hızlı yapılaşma bu alanları gittikçe daraltmaktadır. Kamusal boş arazilere yapılan binalar da AYA'ların hızla azalmasına neden olmaktadır. Üstelik kentin çeperlerinde kalan Çayırhisar, Halalca ve Ayşebacı gibi eski köy yerleşmeleri hızla kentle bütünleşmektedir ve yapılaşan alanlar bu yerleşimlerin sınırlarına kadar uzanmıştır.

Toplayıcılıkla ilgili belki de AYA'ların gittikçe daralması kadar önemli olan bir sorun da kontaminasyondur. Görüşülen toplayıcıların %75'i özellikle sokak ve ev hayvanlarının gezdiği alanlarda toplayıcılık yapmamayı tercih etmektedir. Toplanan ürünleri pazarda satan kişiler kesinlikle hayvanların girmediği yerlerden toplayıcılık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu kişilerden bazılarının sokak hayvanlarının serbestçe dolaştığı ve evcil hayvanların da zaman zaman gezdirildiği açık alanlar ve parklardan toplayıcılık yaptıkları gözlemlenmiştir. Dolayısı ile bu durum zoonotik hastalıklarla ilgili riskler taşımaktadır. Bu riskin farkında olan bazı toplayıcılar eskiden kent içerisindeki bazı alanlardan toplayıcılık yaptıklarını ancak buralarda serbest dolaşan hayvanları gördükten sonra bundan vazgeçtiklerini ifade etmişlerdir (Toplayıcı 11).

Hayvan kaynaklı risklerin pekâlâ farkında olan bazı toplayıcılar ağır metal kontaminasyonu konusunda daha az duyarlıdır. Görüşülen kişilerin yarısından biraz fazlası (%55) ağır metallerden kaynaklı bir risk olabileceğini ifade etmiştir. Oysaki toplama yapılan Demiryolu Caddesi'nde demiryoluna paralel bir şekilde uzanan yaklaşık 2 km karayolu vardır. Kent içerisinde toplanan zeytin de dahil birçok meyve ağacı ya doğrudan kaldırımlara dikilmiş ya da özel arazilerden kaldırımlara taşmaktadır. Dolayısı ile bunlarda da ağır metal birikmesi riski vardır.

Çalışma esnasında resmi olarak görüşülenler dışında çok sayıda kişi aslında kendilerinin de toplamak istediklerini ancak toplama için gerekli olan bilgileri ve toplamak için boş zamanları olmadığı için toplayamadıklarını, ancak pazarlardan toplanan doğal otları denk geldikçe satın aldıklarını ifade etmişlerdir.

5. ALTIEYLÜL'DE TOPLAYICILIĞIN POLİTİK EKOLOJİSİ

Kent yöneticileri, planlamacıları ve belediye personellerinin toplayıcılığın kent peyzajında ne kadar yaygın ve önemli olduğunu fark etmedikleri gözlemlenmiştir. Birçok kent yöneticisine konu hakkında soru sorduğumuzda önce kayda değer bir toplayıcılık olmadığını ifade etmişlerdir. Ancak toplanan bitkiler ve toplama mekanları fotoğraflarla gösterilince aslında konunun görünenden çok daha yaygın olduğunu ifade etmişler ve kendi toplama gözlemlerini de paylaşmışlardır. Toplayıcılık çok fark edilmediği için konuyu düzenleyen bir yasal mevzuat da yoktur. Görüşülen kent yöneticileri, ağaçlara ve bitkilere zarar vermedikçe toplayıcılık yapan kişilere müdahale edilmediğini ifade etmişlerdir. Özellikle ıhlamur toplayanlar zaman zaman ağaçlara zarar verdiği için zabıta tarafından uyarılmaktadır. Peyzajda toplayıcılığı yasaklayan ya da özendirilen herhangi yazı ya da işarete de denk gelinmemiştir. Bütün bunlar toplayıcılığın bir kavram olarak kent yöneticileri ve planlamacılarının gündeminde olmadığını göstermektedir.

Ancak kent peyzajındaki bazı gelir getirici türler Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından toplatılmaktadır. Yani aslında belediyeler toplama fikrine yabancı değildir. Fıstık çamı bu türlerden biridir. Parklar başta olmak üzere kentin bazı cadde ve sokaklarındaki çam fıstıkları sonbaharda toplanmakta ve fıstıklar belirli işlemler sonunda kozalaklardan ayrılarak satılmaktadır. Böylece toplayıcılık resmi olarak kentsel yoksulluğun azaltılmasında bir rol oynamaktadır. Diğer toplanabilir ürünlerle ilgili aynı yolun takip edilmesi kent sakinlerine ekonomik fayda sağlayacaktır. Böylece kent içerisinde ve çevresinde toplanabilir peyzajların varlığı ve çokluğu bu şekilde kritik zamanlarda kent sakinlerine hem maddi hem de psikolojik destek sağlayacaktır.

Arazi çalışması sırasında maddi nedenlerle pazarlardan ya da marketlerden yeterince alışveriş yapamadığı için yol kenarlarından ya da parklardan yenilebilir otlar toplayan kişilere rastlanmıştır (Toplayıcı 11). Kent içerisinde ve yakın çevresinde toplanabilir peyzajlar ayrılması durumunda bunun kentin en yoksul kesimi için bir fırsat oluşturacağı açıktır. Ancak belediye yöneticileri kent sakinlerinin bu alanlara eşit erişim hakkı olduğunu unutmamalı ve bununla ilgili düzenlemeler yapmalıdır. Toplayıcıların ifade ettiğine göre toplama ile ilgili en önemli iki risk sokak ve evcil hayvanlardan kaynaklı kontaminasyon ve yoğun trafik nedeniyle oluşan ağır metal kirliliğidir. Düşük gelirli kesimler toplama alanlarını yiyecek gibi temel ihtiyaçları için kullanırken varlıklı kesim de ev hayvanlarını gezdirmek için kullanmaktadır. Bu durumda toplama alanları kent planlarında nasıl yer almalı ve yönetilmelidir sorusu kent planlamacıları ve yöneticileri için önemli bir konu haline gelmektedir. Etik ve çevre hakkını önemseyen planlamalar için kent yoksulluğu ve dirençliliği önemli temel kavramlar olarak kabul edilmelidir.

Ancak belediye yöneticilerinin konuya bakışında bu kavramların henüz yeri yok gibi görünmektedir. Onlar toplayıcılığı kent ekosisteminin önemli bir unsuru olarak görmemekte aksine toplayıcıların onlar için sürekli sorunlar yarattığını ifade etmektedirler. Örneğin uygun olmayan mekanlardan yapılan toplayıcılığın büyük risk oluşturduğunu ve buralardan yapılan toplayıcılığı engellemeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Yolların orta refüjlerindeki bitkilerin toplanmaya çalışılması trafiği aksatmakta, kazalara sebep olmakta ve toplayıcıların güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Büyükşehir Belediyesi yetkilileri bu nedenden dolayı orta refüjlere yenilebilir bitkiler ve meyveler dikmediklerini belirtmişlerdir. Ancak yine de bazı caddelerin orta refüjlerindeki fıstık çamları parklardaki çamları toplamak için izin alanlar tarafından illegal olarak toplanmakta ve bu durum tam olarak engellenememektedir. Diğer yandan belediye çalışanları kent içi alanlardan yapılan toplayıcılığın halk sağlığı için risk oluşturmasının kendileri için önemli bir endişe kaynağı olduğunu ve bundan dolayı toplamayı teşvik etmediklerini ifade etmişlerdir. Ancak toplayıcılığı yasaklayan bir tavır içerisinde de değillerdir. Ayrıca toplayıcıların bazen belediye görevlilerinin ettikleri ya da diktikleri peyzaj bitkilerini ve özellikle çiçekleri kökünden kopartarak evlerine götürdüklerini bunun da kendileri için maddi ve işgücü kaybına neden olduğuna dikkat çekmişlerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada Altieylül kent sakinlerinin fiziki çevrenin önemli unsurlarından birisi olan bitkilerle ilişkileri incelenmiştir. Bu kapsamda kent peyzajında insanların ister gıda olarak isterse ilaç hammaddesi ya da ek gelir amacıyla çok yaygın şekilde toplayıcılık yaptıkları tespit edilmiştir. Çalışmada bu amaçla 115 taxa bitki ve 4 mantar türünün düzenli olarak toplandığı belirlenmiştir. Bu çalışmada incelenen Altieylül kentsel alanında olduğu

gibi hem Türkiye’de hem de dünyanın başka yerlerinde önemli boyutlarda kentsel toplayıcılık yapılmaktadır. Başka araştırmalarda da işaret edildiği gibi (Fischer & Kowarik, 2020; Landor-Yamagata vd., 2018) toplayıcılık yüksek kentleşme ve modern yaşam tarzı nedeniyle doğa ile ilişkisi zayıflayan hatta kopan kent sakinlerinin doğa ile tekrar bağ kurmasında önemli bir rol oynar. Toplayıcılık büyük ölçüde Kentsel AYA ve AMA’lardan ve kentlerin yakın çevrelerinden gerçekleştirilmektedir. Bu alanlar kent sakinlerinin ekonomik, tıbbi, sosyal ve kültürel durumlarının iyileştirilmesine doğrudan katkı yapar. Normal zamanlarda bile önemli olan bu katkının boyutu salgın hastalık ve afet dönemleri gibi olağanüstü zamanlarda çok daha önemli bir hale gelir. Toplumun kırılgan olduğu bu dönemlerde toplayıcılık yolu ile doğa ile kurulacak bağ kent sakinlerine dirençlilik kazandıracaktır (Sardeshpande vd, 2021). Bu durum kentsel sürdürülebilirliği artıracak gibi kentsel yoksulluğun azaltılmasına katkı da yapacaktır. Altıeylül gibi işsiz ve genç emekli nüfusun oransal olarak yüksek olduğu kentlerde bu rol daha da önemli hale gelebilir.

Toplayıcılık gibi kadim gelenekler aynı zamanda toplumun GEB’ini yaşatan önemli araçlarından biridir. İnsanlığın bitkilerle ilgili maddi olmayan kültürel mirasının yaşatılması ve sonraki nesillere aktarılmasında toplayıcılık önemli bir araç işlevi görür. Kentleşme oranlarının yükseldiği, kentsel AYA ve AMA’ların gittikçe küçüldüğü, yoğun iş temposu nedeniyle kent sakinlerinin fiziki çevre ile olan bağlarının gittikçe kopduğu toplumlarda kültürel mirası yaşatmak gittikçe zorlaşmaktadır. Toplayıcılık böyle durumlarda toplumun geleceği için kritik rol oynayabilecek bazı bilgilerin yaşatılması ve sürdürülebilir kılınmasını sağlayacaktır. Böylece toplayıcılık maddi boyutu yanında somut olmayan bilgi, uygulama ve kültürün yaşatılmasına da katkı yapar. Bu bilgi ve uygulamalar alternatif yiyecek ve alternatif tıp gibi alanlarda oldukça işlevsel rol oynayabilir.

Kentsel toplayıcılığın kent toplumları için oynadığı bu önemli roller düşünülerek bu pratiğin yaşatılması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Bunun için kent yöneticileri ve planlamacılarının kentsel AYA ve AMA’lara bakış açısını değiştirmesi gerekmektedir. Bu yeni bakış açısına göre, kentsel toplayıcılığın kent yoksulluğu, dirençliliği ve sürdürülebilirliğinde oynadığı kritik roller düşünülerek kent yöneticilerinin toplayıcılık için mekân ve imkân yaratmaları gerekmektedir. Kentler insan-doğa ilişkilerinde her ne kadar zorlayıcı bir ortam oluştursalar da kent plancıları ve yöneticileri kentsel toplayıcılık alanları ayırarak, planlayarak ve yöneterek kent halkının yaşamını ekonomik, tıbbi, sosyal, kültürel ve psikolojik yönden destekleyebilir.

Belediyeler toplayıcılığı teşvik etmek, planlamak ve yönetmek için kent planlama pratiklerinde gerekli düzenlemeleri yapmalıdır. Bugünkü mevzuatta toplayıcılığı engelleyen bir husus yoktur. Ağaçlara ve bitkilere zarar vermemek kaydı ile toplayıcılığa müsaade edilmektedir. Hatta çam fıstığı gibi bazı ürünler belediyeler tarafından toplattırılmaktadır. Toplayıcılığı teşvik için gerekli mekânların ayrılması ve yönetiminin resmi olarak yapılması toplayıcılık GEB’inin yaşatılmasına önemli katkı yapacaktır. Ayrıca toplayıcılık önündeki en önemli engellerden birisi olan sağlık ve hijyen riskini azaltacak hatta ortadan kaldıracak tedbirler alınmalıdır. Toplayıcıların en önemli tehdit olarak ifade ettikleri evcil hayvanlar ve sokak hayvanlarının toplama mekânlarına girişlerini kontrol edecek bir düzenleme olmalıdır. Olgunlaşmış meyvelerin dökülmesi yoluyla oluşan sağlık riskleri için belediyeler gerekli takip ve hijyen önlemlerini almalıdır. Ayrıca trafik yoğunluğu olan yol kenarlarından yapılan toplamaların sağlık açısından mahsurları konusunda halkı bilgilendirecek etkinlikler yapılmalıdır. Kent konseyleri toplayıcılık ile ilgili GEB’in yaşatılması ve aktarımında önemli rol oynayabilirler. Bu konseylerin çevre ile ilgili çalışma grupları toplayıcılık ile ilgili kent sakinlerine dönük eğitimler ve uygulamalar yaptırarak onların doğa ile bağlarının güçlendirilmesine destek olmalıdır.

Teşekkür: Çalışma sırasında toplayıcılık ile ilgili bilgilerini paylaşan tüm toplayıcılara ve bitki teşhislerini kontrol eden Balıkesir Üniversitesi Botanik Anabilim dalı öğretim üyeleri Prof. Dr. Fatih SATIL ve Prof. Dr. Selami SELVİ’ye teşekkür ederim.

Çıkar Çatışması / <i>Conflict of Interest</i>	Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir. <i>The authors declared no conflict of interest</i>
Finansal Destek / <i>funding conditions</i>	Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. <i>The authors declared that this study has received no financial support</i>

REFERANSLAR

- Aladı, H. İ., Satıl, F., & Selvi, S. (2022). Yenilebilir doğal bitkilerin etnobotanik ve gastronomik açıdan değerlendirilmesi: Edremit Körfezi (Balıkesir) örneği. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 12(3), 1375-1385. <https://doi.org/10.21597/jist.1085847>
- Aliağaoğlu, A., & Alevkayalı, A. (2017). Balıkesir’de hobi bahçeleri: Özellikler ve sorunlar. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 195-203. <https://doi.org/10.14781/mcd.291194>
- Amato-Lourenco, L. F., Ranieri, G. R., de Oliveira Souza, V. C., Junior, F. B., Saldiva, P. H. N., & Mauad, T. (2020). Edible weeds: Are urban environments fit for foraging? *Science of the Total Environment*, 698, 133967. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2019.133967>
- Arı, Y. (2014). Coğrafyada saha öğretimi ve saha araştırmaları. Arı, Y. & Kaya, İ. (Ed.) *Coğrafya araştırma yöntemleri içinde* (s. 303- 315), Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Arı, Y. (2017). Çevresel determinizmden politik ekolojiye: Son 100 yılda Dünya’da ve Türkiye’de insan-çevre coğrafyasındaki yaklaşımlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(37), 1-34. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.269463>.
- Arı, Y. ve Hurley, P. (2010). Doğal zenginlikler ve şehrsel politik ekolojik dönüşümler: Edremit körfezi örneği, Balıkesir. *TUCAUM, VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu bildiriler kitabı içinde* (ss. 345-353). Ankara.
- Arrington, A. (2021). Urban foraging of five non-native plants in NYC: Balancing ecosystem services and invasive species management. *Urban Forestry & Urban Greening*, 58, 126896. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2020.126896>
- Belge, R., & Siyavuş, A. E. (2023). Trabzon şehrinde yeşil alanların mekânsal analizi. *Tarihi, kültürü ve sanatıyla Trabzon 2*. Öztürk, T, Kolay, A., Memiş, Ş., Şen, M. (Eds.) içinde (ss.1151-1170). Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Berkes, F. (2012). *Sacred ecology*. 3rd Edition. Routledge, Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9780203123843>
- Beşirli, H. (2010). Yemek, kültür ve kimlik. *Milli Folklor*, 22(87), 159-169.
- Bilbil, E. T. (2019). Kentsel politik ekoloji literatürü içerisindeki tartışmalar: Milieu fikri bir çözüm olabilir mi? *İdealkent*, 10(28), 1130-1157. <https://doi.org/10.31198/idealkent.590588>
- Blaikie, P., & Brookfield, H. (Eds.). (2015). *Land degradation and society*. Methuen. <https://doi.org/10.4324/9781315685366>
- Clouse, C. (2022). The resurgence of urban foraging under COVID-19. *Landscape Research*, 47(3), 285-299. <https://doi.org/10.1080/01426397.2022.2047911>
- Costanza, R., De Groot, R., Braat, L., Kubiszewski, I., Fioramonti, L., Sutton, P., ... & Grasso, M. (2017). Twenty years of ecosystem services: How far have we come and how far do we still need to go? *Ecosystem Services*, 28, 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2017.09.008>
- Cüce, B., & Ortaçşme, V. (2020). Kentsel yeşil alanlara erişilebilirlik. *Peyzaj*, 2(2), 65-77.
- Çakır, M., & Taş, B. (2023). Politik ekoloji açısından aktif yeşil alan ve parklara erişimin incelenmesi: Bursa şehri örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 21(2), 502-524. <https://doi.org/10.33688/aucbd.1283051>.
- Çakır, M., Gümüşçü, O., & Taş, B. (2020). Politik ekoloji. *Coğrafya Dergisi*, 41, 241-254. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2019-0019>
- Çorbacı, Ö. L., & Ekren, E. (2021). Kentsel açık yeşil alanlarda kullanılan zehirli bitkiler üzerine bir araştırma: Rize kenti örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 23(3), 824-836. <https://doi.org/10.24011/barofd.954295>
- Çorbacı, Ö. L., & Ekren, E. (2022). Kentsel açık yeşil alanlardaki yenilebilir bitkilerin değerlendirilmesi: Kahramanmaraş kenti örneği. *Anadolu Çevre ve Hayvancılık Bilimleri Dergisi*, 7(4), 589-596. <https://doi.org/10.35229/jaes.1210580>
- Efe Güney, M., & Üstündağ, B. (2020). Kadın dostu kent yaklaşımı kapsamında kentsel açık yeşil alanların değerlendirilmesi: Bornova örneği. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 36, 38-65.
- Ekren, E., & Çorbacı, Ö. L. (2021). Etnobotanik kullanım olanakları üzerine bir araştırma: Rize kentsel açık yeşil alanlar örneği. *Anadolu Çevre ve Hayvancılık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 487-497. <https://doi.org/10.35229/jaes.945633>
- Fischer, L. K., & Kowarik, I. (2020). Connecting people to biodiversity in cities of tomorrow: Is urban foraging a powerful tool? *Ecological Indicators*, 112, 106087. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2020.106087>
- Frantzeskaki, N., Kabisch, N., & McPhearson, T. (2016). Advancing urban environmental governance: Understanding theories, practices and processes shaping urban sustainability and resilience. *Environmental Science and Policy* 62, 1–6. <http://dx.doi.org/10.1016/j.envsci.2016.05.008>.

- Garekae, H., & Shackleton, C. M. (2020a). Foraging wild food in urban spaces: the contribution of wild foods to urban dietary diversity in South Africa. *Sustainability*, 12(2), 678. <https://doi.org/10.3390/su12020678>
- Garekae, H., & Shackleton, C. M. (2020b). Urban foraging of wild plants in two medium-sized South African towns: People, perceptions and practices. *Urban Forestry & Urban Greening*, 49, 126581. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2020.126581>
- Gianotti, A. G. S., & Hurley, P. T. (2016). Gathering plants and fungi along the urban-rural gradient: Uncovering differences in the attitudes and practices among urban, suburban, and rural landowners. *Land Use Policy*, 57, 555-563. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2016.06.019>
- Gori, A., Ferrini, F., & Fini, A. (2019). Reprint of: Growing healthy food under heavy metal pollution load: Overview and major challenges of tree based edible landscapes. *Urban Forestry & Urban Greening*, 45, 126292. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2019.02.009>
- Guenat, S., Bailey-Athias, J. P., & Fischer, L. K. (2023). Urban foraging in Brazilian public greenspaces. *Ambio*, 52(7), 1248-1261. <https://doi.org/10.1007/s13280-023-01847-y>
- Gül, A., Dinç, G., Akın, T. & Koçak, A. İ. (2020). Kentsel açık ve yeşil alanların mevcut yasal durumu ve uygulamadaki sorunlar. *İdealkent*, 11(Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı), 1281-1312. <https://doi.org/10.31198/idealkent.650461>
- Gül, A., & Küçük, V. (2001). Kentsel açık-yeşil alanlar ve Isparta kenti örneğinde irdelenmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 2(1), 27-48.
- Güner, Ö., & Selvi, S. (2016). Wild medicinal plants sold in Balıkesir/Turkey herbal markets and their using properties. *Biological Diversity and Conservation*, 9 (2), 96-101.
- Güngördü, S., & Özgen, N. (2021). Katı atık emekçilerinin kentsel yoksulluk deneyimlerine ilişkin psikososyal yansımalar: Ankara örneği. *Journal of Ankara Studies*, 9(2), 253-280. <https://doi.org/10.5505/jas.2021.59389>
- Halfacre, A., Hurley, P. T., & Grabbatin, B. (2010). Sewing environmental justice into African-American sweetgrass basket-making in the South Carolina Lowcountry. *Southeastern Geographer*, 50(1), 147-168.
- Heynen, Nik, Perkins, Harold A., & Roy, P. (2006). The political ecology of uneven urban green space: [The impact of political economy on race and ethnicity in producing environmental inequality in Milwaukee](https://doi.org/10.1177/1078087406290729). *Urban Affairs Review*, 42(1), 3-25. <https://doi.org/10.1177/1078087406290729>
- Hurley, P. T., & Emery, M. R. (2018). Locating provisioning ecosystem services in urban forests: Forageable woody species in New York City, USA. *Landscape and Urban Planning*, 170, 266-275. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2017.09.025>
- Hurley, P. T., Becker, S., Emery, M. R., & Detweiler, J. (2022). Estimating the alignment of tree species composition with foraging practice in Philadelphia's urban forest: Toward a rapid assessment of provisioning services. *Urban Forestry & Urban Greening*, 68, 127456. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127456>
- Hurley, P. T., Emery, M. R., McLain, R., Poe, M., Grabbatin, B., & Goetcheus, C. L. (2015). Whose urban forest? The political ecology of foraging urban nontimber forest products. *Sustainability in the global city: Myth and practice*, Isenhour, C., McDonogh, G., & Checker, M. (Eds.) içinde (ss.187-212), Cambridge University Press.
- Karadağ, A. (2009). Kentsel ekoloji: kentsel çevre analizlerinde coğrafi yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, 18(1-2), 31-47.
- Korkmaz, M. A. (2021). Kadın toplayıcılık kültürü ve Bulancak pazarının doğal ürünleri. *Anasay*, 17, 271-297. <https://doi.org/10.33404/anasay.951116>
- Kobori, H., & Primack, R. B. (2003). Participatory conservation approaches for satoyama, the traditional forest and agricultural landscape of Japan. *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 32(4), 307-311.
- Kök, A., Kurnaz, A., Akyurt Kurnaz, H ve Karahan, S. (2020). Ege otlarının yöresel mutfaklarda kullanımı. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 3(2):152-168.
- Landor-Yamagata, J. L., Kowarik, I., & Fischer, L. K. (2018). Urban foraging in Berlin: People, plants and practices within the metropolitan green infrastructure. *Sustainability*, 10(6), 1873. <https://doi.org/10.3390/su10061873>
- Lasisi, R., & Ekpenyong, A. S. (2011). Urbanization and loss of traditional ecological knowledge: lessons from Rumuodomaya Community in Rivers State. *International Journal of Cross-Cultural Studies*, 1(1), 54-64.
- McKinnon, I., Hurley, P. T., Myles, C. C., Maccaroni, M., & Filan, T. (2019). Uneven urban metabolisms: Toward an integrative (ex) urban political ecology of sustainability in and around the city. *Urban Geography*, 40(3), 352-377. <https://doi.org/10.4324/9781003130185>

- McLain, R. J., Hurley, P. T., Emery, M. R., & Poe, M. R. (2014). Gathering “wild” food in the city: rethinking the role of foraging in urban ecosystem planning and management. *Local Environment*, 19(2), 220-240. <https://doi.org/10.1080/13549839.2013.841659>
- McLain, R., Poe, M., Hurley, P. T., Lecompte-Mastenbrook, J., & Emery, M. R. (2012). Producing edible landscapes in Seattle's urban forest. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11(2), 187-194. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2011.12.002>
- Mollee, E., M. Pouliot, and M.A. McDonald. (2017). Into the urban wild: Collection of wild urban plants for food and medicine in Kampala, Uganda. *Land Use Policy* 63: 67–77. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.01.020>
- Nielsen, A.B.; van den Bosch, M.; Maruthaveeran, S.; Konijnendijk van den Bosch, C.C. (2014). Species richness in urban parks and its drivers: A review of empirical evidence. *Urban Ecosystems*, 17, 305–327. <https://doi.org/10.1007/s11252-013-0316-1>
- Nyman, M. (2019). Food, meaning-making and ontological uncertainty: Exploring ‘urban foraging’ and productive landscapes in London. *Geoforum*, 99, 170-180. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.10.009>
- Özdede, S., Kalonya, D. H., & Aygün, A. (2021). Pandemi sonrası dönemde kişi başına düşen kentsel yeşil alan ihtiyacını yeniden düşünmek. *İdealkent*, (COVID-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü), 362-388. <https://doi.org/10.31198/idealkent.843386>
- Perugini, M., Manera, M., Grotta, L., Abete, M. C., Tarasco, R., & Amorena, M. (2011). Heavy metal (Hg, Cr, Cd, and Pb) contamination in urban areas and wildlife reserves: honeybees as bioindicators. *Biological Trace Element Research*, 140, 170-176. <https://doi.org/10.1007/s12011-010-8688-z>.
- Poe, M. R., LeCompte, J., McLain, R., & Hurley, P. (2014). Urban foraging and the relational ecologies of belonging. *Social & Cultural Geography*, 15(8), 901-919.
- Poe, M. R., McLain, R. J., Emery, M., & Hurley, P. T. (2013). Urban forest justice and the rights to wild foods, medicines, and materials in the city. *Human Ecology*, 41, 409-422. <https://doi.org/10.1007/s10745-013-9572-1>
- Polat, R., Satıl, F. (2012). An ethnobotanical survey of medicinal plants in Edremit Gulf (Balıkesir – Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 139: 626–641. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2011.12.004>
- Romano, V., Lozano, S., & Fernández-López de Pablo, J. (2020). A multilevel analytical framework for studying cultural evolution in prehistoric hunter–gatherer societies. *Biological Reviews*, 95(4), 1020-1035. <https://doi.org/10.1111/brv.12599>
- Sandal, E. K., & Karademir, N. (2014). Kahramanmaraş'ta yeşil alanların yeterliliği ile halkın beklentilerinin ve bilinç düzeyinin belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 155-176.
- Sardeshpande, M., & Shackleton, C. (2020). Urban foraging: Land management policy, perspectives, and potential. *PLoS One*, 15(4), e0230693. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0230693>
- Sardeshpande, M., Hurley, P. T., Mollee, E., Garekae, H., Dahlberg, A. C., Emery, M. R., & Shackleton, C. (2021). How people foraging in urban greenspace can mobilize social–ecological resilience during COVID-19 and beyond. *Frontiers in Sustainable Cities*, 3, 686254. <https://doi.org/10.3389/frsc.2021.686254>
- Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y., & Malyer, H. (2006). Kazdağı Milli Parkı ve çevresinde (Balıkesir) etnobotanik envanter çalışması 2004-2006, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 5, 171-203.
- Selvi, S., Dağdelen, A., Kara, S. (2013). Medicinal and aromatic plants consumed as herbal tea and collected from Ida Mountains (Balıkesir, Edremit), *Journal of Tekirdag Agricultural Faculty*, 10(2):26-33.
- Selvi, S., Satıl, F., & Tümen, G. (2018). Edremit Körfezi'nin (Balıkesir) sofralarda kullanılan yabancı otları. 4th International Non-wood Forest Product Symposium, October 4-6 2018, Bursa-Turkey.
- Shackleton, C. M., Hurley, P. T., Dahlberg, A. C., Emery, M. R., & Nagendra, H. (2017). Urban foraging: A ubiquitous human practice overlooked by urban planners, policy, and research. *Sustainability*, 9(10), 1884. <https://doi.org/10.3390/su9101884>
- Somesh, D., Rao, R., Murali, R., & Nagendra, H. (2021). Patterns of urban foraging in Bengaluru city. *Urban Forestry & Urban Greening*, 57, 126940. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2020.126940>
- Svizzero, S., (2016). Foraging wild resources: evolving goals of an ubiquitous human behavior. *Anthropology* 4 (161). <https://doi.org/10.4172/2332-0915.1000161>
- Synk, C. M., Kim, B. F., Davis, C. A., Harding, J., Rogers, V., Hurley, P. T., & Nachman, K. E. (2017). Gathering Baltimore's bounty: Characterizing behaviors, motivations, and barriers of foragers in an urban ecosystem. *Urban Forestry & Urban Greening*, 28, 97-102. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2017.10.007>

- Şahinalp, M. S. (2006). Şanlıurfa Şehri'nin kuruluşuna etki eden etmenler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(1), 105-127. https://doi.org/10.1501/Cogbil_00000000063
- Tanaydın, G., Satıl, F., & Çakılcıoğlu, U. (2022). An ethnobotanical research on plants used for food purposes in Bigadiç (Balıkesir-Turkey). *Türk Doğa ve Fen Dergisi*, 11(4), 142-147. <https://doi.org/10.46810/tdfd.1172635>
- Woodruff, S.C., BenDor, T.K., 2016. Ecosystem services in urban planning: comparative paradigms and guidelines for high quality plans. *Landscape and Urban Planning*, 152, 90–100. <http://dx.doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.04.003>.
- Yavan, N. (2014). Örneklem ve örnekleme yöntemleri. Y. Arı & İ. Kaya (Ed.), *Coğrafya araştırma yöntemleri* içinde (s.153-172), Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği Yayınları.
- Yenice, M. S. (2012). Kentsel yeşil alanlar için mekânsal yeterlilik ve erişebilirlik analizi; Burdur örneği, Türkiye. *Turkish Journal of Forestry*, 13(1), 41-47. <https://doi.org/10.18182/tjf.74804>
- Yücer, H. M., & Kıran, B. A. (2023). Sosyal sağlık perspektifinden hayvan sevgisi ve karşıtlığı: Sokak köpekleri ve yeni toplumsal riskler. *Academic Platform Journal of Halal Lifestyle*, 5(2), 62-77. <https://doi.org/10.53569/apjhls.1406226>
- Zimmer, A. (2010). Urban political ecology: theoretical concepts, challenges, and suggested future directions, *Erdkunde*, 64 (4), 343–354. <https://doi.org/10.3112/erdkunde.20>

Ek 1. Altıeylül İlçe merkezinde ve yakın çevresinde en sık toplanan bitkiler listesi
 Appendix 1. List of the most frequently foraged plants in Altıeylül District center and its immediate surroundings

Familyası	Bilimsel Adı	Türkçe/Yerel Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan bölüm	Toplama sıklığı
Adoxaceae	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Bodur mürver	İlaç	Çiçek	3
Amaranthaceae	<i>Chenopodium album</i> L.	Bayır kazayağı/Kokar sirken	Gıda	Toprak üstü	9
Amaranthaceae	<i>Chenopodium vulvaria</i> L.	Sirken	Gıda	Toprak üstü	2
Amaryllidaceae	<i>Allium sativum</i> L.	Yabani sarımsak	Gıda	Toprak üstü	7
Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak	Gıda	Yaprakları, meyvesi	6
Anacardiaceae	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Çitlembik (Menengiç)	Gıda, İlaç	Meyvesi	3
Apiaceae	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dereotu	Gıda	Toprak üstü	15
Apiaceae	<i>Opopanax hispidus</i> (Friv.) Griseb.	Kaymacık/Sarı ot	Gıda	Toprak üstü	13
Apiaceae	<i>Berula erecta</i> (Huds.) Coville	Su kazayağı	Gıda	Toprak üstü	12
Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Rezene/ Arapsacı	Gıda	Toprak üstü	11
Apocynaceae	<i>Nerium oleander</i> L.	Zakkum	Süs, ilaç	Yaprak ve çiçekleri	2
Aquifoliaceae	<i>Ilex paraguariensis</i> A.St.-Hil.	Mateyaprağı	İlaç	Yaprakları	5
Asparagaceae	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Kuşkonmaz	Gıda	Toprak üstü	6
Asteraceae	<i>Taraxacum officinale</i> L.	Karahindiba	Gıda	Toprak üstü	17
Asteraceae	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Karakavuk/Ak hindiba	Gıda	Toprak üstü	16
Asteraceae	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	Şevketibostan	Gıda	Kök, Yapraklar	16
Asteraceae	<i>Tragopogon reticulatus</i> Boiss. & Huet	Yemlik otu	Gıda	Toprak üstü	12
Asteraceae	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	Almanpapatyası	İlaç	Çiçekleri	10
Asteraceae	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill	Eşek helvası, sütlik, çoban diğüğü	Gıda	Toprak üstü	9
Asteraceae	<i>Achillea nobilis</i> L.	Binburayaprak	İlaç	Çiçekleri	7
Asteraceae	<i>Echinacea purpurea</i> (L.) Moench	Ekinezya	İlaç	Yaprak	5
Asteraceae	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.	Meryemana diken/Deve diken/şek diken/şek kenger	Gıda, İlaç	Yaprakları, çiçekleri	4
Asteraceae	<i>Inula viscosa</i> (L.) Aiton	Andız	İlaç	Yaprakları, meyveleri	4
Asteraceae	<i>Calendula officinalis</i> L.	Aynisefa	İlaç	Yaprak, çiçek	3
Asteraceae	<i>Carthamus tinctorius</i> L.	Aspir	Gıda, İlaç	Çiçekleri, tohumları	3
Asteraceae	<i>Xanthium strumarium</i> L.	Pıtrak	İlaç	Yaprakları, çiçekleri	1
Boraginaceae	<i>Anchusa azurea</i> Mill.	Sığirdili	İlaç	Yaprakları	3
Brassicaceae	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Turp otu	Gıda	Toprak üstü	14
Brassicaceae	<i>Nasturtium officinale</i> R.Br.	Su teresi/ Gerdime	Gıda, ilaç	Toprak üstü	13
Brassicaceae	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Çobancantası/Singirdak	İlaç	Yaprakları, çiçekleri	4
Brassicaceae	<i>Eruca vesicaria</i> (L.) Cav.	Roka	Gıda	Yaprakları	4
Brassicaceae	<i>Sinapis arvensis</i> L.	Yabani Hardal	Gıda	Toprak üstü	3
Caryophyllaceae	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	Kuş otu / Cıçır Bıçır otu	Gıda	Toprak üstü	10
Cucurbitaceae	<i>Momordica charantia</i> L.	Kudretnarı	Gıda, İlaç	Meyvesi	8

Cucurbitaceae	Ecballium elaterium (L.) A.Rich.	Eşek hyarı-Ebu Cehil Karpuzu	İlaç	Tohumu	2
Dioscoreaceae	Dioscorea communis (L.) Caddick	Dolangaç otu/Sarmaşık otu/Actifiliz otu	Gıda	Toprak üstü	5
Ebenaceae	Diospyros kaki Thunb.	Cennet (Akdeniz) hurması	Gıda	Meyve	3
Elaeagnaceae	Elaeagnus angustifolia L.	İğde	Gıda	Meyvesi	6
Equisetaceae	Equisetum arvense L.	Kırkilit otu	İlaç	Yaprakları	6
Ericaceae	Arbutus unedo L.	Kocayemiş/Davulga	Gıda	Meyvesi	3
Euphorbiaceae	Euphorbia spp.	Sütlegen	İlaç, Zehir	Özsuyu	2
Fabaceae	Vicia faba L.	Bakla otu	Gıda	Toprak üstü	13
Geraniaceae	Erodium cicutarium (L.) L. Hér.	İğnelik	Gıda	Toprak üstü	17
Geraniaceae	Erodium cicutarium (L.) L. Hér.	Saat otu	Gıda	Toprak üstü	3
Hymenogastraceae	Hebeloma crustuliniforme	Ebebörtü mantarı	Gıda	Fruktifikasyon yapısı	6
Hypericaceae	Hypericum perforatum L.	Sarı kantaron	İlaç	Yaprakları, çiçekleri	9
Indaceae	Iris pumila L.	Süsen	Süs	Çiçekleri	4
Juglandaceae	Juglans regia L.	Ceviz	Gıda	Meyvesi	10
Lamiaceae	Rosmarinus officinalis L.	Biberiye	İlaç	Yaprakları	14
Lamiaceae	Mentha pulegium L.	Yarpuz otu/ Yabani nane	İlaç	Yaprakları	9
Lamiaceae	Lavandula angustifolia Mill.	Lavanta	İlaç	Yaprak ve çiçekleri	9
Lamiaceae	Origanum onites L.	Kekik	Gıda	Yapraklar, çiçekleri	8
Lamiaceae	Ocimum basilicum L.	Reyhan	Gıda, İlaç	Yaprakları	8
Lamiaceae	Salvia tomentosa Mill.	Adaçayı	Gıda, İlaç	Yaprakları, çiçekleri	7
Lamiaceae	Melissa officinalis L. subsp. officinalis	Melisa, Oğulotu, Limon otu	İlaç	Yaprakları	7
Lamiaceae	Lamium purpureum L.	Ballı baba	İlaç	Yaprakları, çiçekleri	6
Lamiaceae	Lavandula stoechas L. subsp. stoechas	Karabaş otu	İlaç	Yaprakları	6
Lamiaceae	Origanum onites L.	Bilyalı kekik	İlaç	Yaprak, çiçeği	3
Lauraceae	Laurus nobilis L.	Defne	İlaç, Tatlandırıcı	Yaprak	8
Linaceae	Linum usitatissimum L.	Keten tohumu	İlaç	Tohum	11
Lythraceae	Punica granatum L.	Nar	Gıda, ilaç	Meyvesi, çekirdeği	10
Magnoliaceae	Magnolia grandiflora L.	Manolya	Dekorasyon	Yaprakları, çiçekleri	3
Malvaceae	Malva neglecta Wallr.	Çoban çöresi	Gıda, ilaç	Toprak üstü	17
Malvaceae	Tilia tomentosa Moench	İhlamur	Gıda	Yaprak, çiçekleri	14
Malvaceae	Althaea officinalis L.	Hatmi	İlaç	Çiçekleri	4
Moraceae	Ficus carica L. subsp. carica	İncir	Gıda	Meyvesi	17
Moraceae	Morus alba L.	Beyazdut	Gıda	Meyvesi ve yaprağı	16
Moraceae	Morus nigra L.	Karadut	Gıda	Meyvesi ve yaprağı	15
Oleaceae	Olea europaea L. subsp. europaea	Zeytin	Gıda	Meyvesi, yaprağı, yağı	18
Oleaceae	Jasminum officinale L.	Yasemin	İlaç	Çiçekleri	5
Papaveraceae	Papaver rhoeas L.	Gelincik	Gıda	Toprak üstü	15
Papaveraceae	Papaver somniferum L.	Haşhaş	Gıda, İlaç	Tohumu	6
Papaveraceae	Fumaria officinalis L.	Şahtere	İlaç	Yaprak	5
Pedaliaceae	Sesamum indicum L.	Susam	Gıda	Tohumu	5

Pinaceae	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Kızılçam	Yakacak, ilaç	Kozalağı, reçinesi	7
Pinaceae	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Çamsakızı	İlaç	Özü	4
Pinaceae	<i>Pinus pinea</i> L.	Fıstık çamı	Gıda	Kozalağı	3
Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> L.	Sinirotu, damarotu/ Yabani marul	İlaç	Yaprakları	5
Plantaginaceae	<i>Plantago orientalis</i> L.	Çınar	İlaç	Yaprakları	10
Pleurotaceae	<i>Pleurotus eryngii</i>	Kulacık Mantarı	Gıda	Fruktifikasyon yapısı	3
Poaceae	<i>Zea mays</i> L.	Mısır püskülü	İlaç	Püskülleri	7
Poaceae	<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Trin.	Kamış	Süs	Gövde ve yapraklar	2
Poaceae	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould	Ayrık otu	İlaç	Kökü	2
Poaceae	<i>Cortaderia selloana</i> Asch. & Graebn.	Saz Püskülü- Pampas Otu	Süs	Püskülleri	1
Polygonaceae	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzukulağı/Ekşi kulak	Gıda	Toprak üstü	18
Polygonaceae	<i>Rumex acetosella</i> L.	Ekşi güne otu	Gıda	Toprak üstü	15
Polygonaceae	<i>Rumex patientia</i> L.	Evelek/Labada/Alabada	Gıda	Toprak üstü	14
Polygonaceae	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Madımak	Gıda	Toprak üstü	12
Polygonaceae	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Çobandâneği, eşek madımağı	Gıda, İlaç	Toprak üstü	4
Portulacaceae	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu	Gıda	Toprak üstü	10
Ranunculaceae	<i>Nigella sativa</i> L.	Çörekotu	Gıda, İlaç	Tohumu	8
Ranunculaceae	<i>Ranunculus ficaria</i> L.	Basur otu/ ayı kulağı	İlaç	Kökleri	3
Rhamnaceae	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	Hünnap	Gıda, İlaç	Meyvesi	10
Rhamnaceae	<i>Paliurus spina-christi</i> P. Mill.	Karaçalı/Çaltı diken	İlaç	Yaprakları, meyveleri,	3
Rosaceae	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz	Gıda, İlaç	Meyve, sap	15
Rosaceae	<i>Prunus x domestica</i> L.	Erik	Gıda	Meyvesi	15
Rosaceae	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem	Gıda	Meyvesi	14
Rosaceae	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	Kayısı	Gıda	Meyvesi, çekirdeği	8
Rosaceae	<i>Rosa pulverulenta</i> M.Bieb.	Gül	İlaç	Yaprakları, çiçekleri	8
Rosaceae	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.	Boğurtlen	Gıda	Meyvesi	8
Rosaceae	<i>Malus pumila</i> Mill.	Elma	Gıda	Meyvesi	6
Rosaceae	<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	Yeni dünya-malta eriği	Gıda	Meyvesi	6
Rosaceae	<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula-Döngel	Gıda	Meyvesi	6
Rosaceae	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.	Vişne	Gıda	Meyvesi	5
Rosaceae	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ayva	Gıda	Meyvesi	5
Rosaceae	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	Alıç	Gıda, İlaç	Meyvesi	5
Rosaceae	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu/itburnu	Gıda, İlaç	Meyvesi, çekirdekleri	5
Rosaceae	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall.	Ahlut	Gıda	Meyvesi	3
Rosaceae	<i>Alchemilla vulgaris</i> L.	Aslanpençesi	İlaç	Yaprakları, çiçekleri	4

Russulaceae	<i>Lactarius salmonicolor</i>	Çam mantarı/Melki/Kanlıca	Gıda	Fruktifikasyon yapısı	9
Salicaceae	<i>Salix alba</i> L. subsp. <i>alba</i>	Aksöğüt	İlaç	Yaprakları, dalları	2
Salicaceae	<i>Salix babylonica</i> L. var. <i>babylonica</i>	Salkım söğüt	İlaç, yakacak	Dalları, yaprağı	2
Santalaceae	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	Ökseotu	İlaç	Yaprakları	3
Sapindaceae	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	At kestanesi	İlaç	Meyvesi	4
Scrophulariaceae	<i>Verbascum sinuatum</i> L.	Sığır kuyruğu	Gıda, ilaç	Yaprakları, çiçekleri	7
Tricholomataceae	<i>Tricholoma terreum</i>	Çivicik mantarı	Gıda	Fruktifikasyon yapısı	5
Typhaceae	<i>Typha angustifolia</i> L.	Saz	Süs	Püskülleri	1
Urticaceae	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>	Isırgan	Gıda, ilaç	Toprak üstü	18

